

TALLAR-LO PER DESPRÉS PLANTAR-LO

Aproximació etnogràfica
de la Plantada de l'Arbre Maig a Òrrius

Mireia Roca Escoda i Eva Cerveto Vidal

Estudis sobre el patrimoni

etnològic de Catalunya / 6

**Tallar-lo per
després plantar-lo**

Aproximació etnogràfica
de la Plantada de l'Arbre Maig a Òrrius

Estudis sobre el patrimoni

etnològic de Catalunya / 6

Tallar-lo per després plantar-lo

Aproximació etnogràfica
de la Plantada de l'Arbre Maig a Òrrius

Mireia Roca Escoda i Eva Cerveto Vidal

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Barcelona, 2015

© de l'edició: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura
© del text: Mireia Roca Escoda i Eva Cerveto Vidal
© de les fotografies: les autores
Amb la col·laboració de: Anna Cabot Vidal (correcció ortogràfica i d'estil)
Mariana Albarracin (retoc fotogràfic)
Maquetació: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions de la Generalitat de Catalunya
Dipòsit legal: B11331-2015

Aquesta publicació està subjecta a una llicència de Reconeixement – No Comercial – Sense Obra Derivada (by-nc-nd): es permet la reproducció, distribució i comunicació de l'obra sempre que se'n citi la font. No es permet l'ús comercial ni la generació d'obres derivades.

Sumari

Pròleg / 9

1. Presentació / 13

2. Les festes de l'Arbre / 15

3. Les festes del Maig / 19

Breu apunt de la Plantada a Òrrius / 19

Canyamars / 20

Folgueroles / 22

Sant Llorenç Savall / 24

Dosrius / 27

Castell d'Aro / 28

Figaró-Montmany / 29

Vinebre / 32

4. El Maig a Òrrius / 35

La Plantada pas a pas / 35

El context / 40

El pas del temps del Maig a Òrrius / 41

La tradició de plantar-lo / 43

Una festa de transmissió oral / 45

El ritual de l'Arbre de Maig / 46

L'anarquia organitzada de la festa / 47

La institucionalització i la promoció de la festa / 51

Les dinàmiques d'inclusió i d'exclusió de la festa / 54

La singularitat del Maig a Òrrius / 57

5. Comentaris finals / 59

6. Bibliografia / 61

Pròleg

Em plau presentar aquest estudi de la Mireia Roca i l'Eva Cerveto que enceten amb el títol inspirat d'una bella paradoxa: tallar un arbre, matar-lo, per tornar-lo a plantar, per tal que adquireixi una nova vida. Però aquesta vida ja no serà reconeguda com a pròpiament natural, serà la vida de la cultura humana, o de la naturalesa humana, que segons com es miri és el mateix. L'arbre adquirirà llavors una vida curta, però plena de significats. Serà un fet cultural.

Voldria destacar sobretot dos aspectes d'aquest treball sobre l'Arbre de Maig a Òrrius: el sabor d'antigor que no es vol perdre, i el sentit perfectament contemporani de l'acció. Les autores ho posen en contacte i apunten en la línia que aquests dos aspectes són més interdependents que contradictoris. Considerar antic el costum –i de fet documentalment ho és, no és una invenció de l'època contemporània– forma part d'un gust molt contemporani, el de gaudir del passat com d'un patrimoni. Sentir la tradició, encara que també, en molts casos, capitalitzar-la d'alguna manera. Potser, fins i tot, molt materialment, crematísticament: perquè actualment es busca fer de qualsevol tradició un capital amb rendiment, amb valor de mercat, per més immaterial que sigui, procés que es reconeix com a *patrimonialització*, que evidentment no és el mateix que protegir del mercat un patrimoni privat o públic, uns béns d'especial vinculació amb les persones.

Però precisament el malentès entre aquests dos significats serveix als propòsits de l'economia política actual. Parlo del que per a molts és un desig i per a altres, un perill. Depèn de la voluntat de cada poble.

Tornem a l'Arbre de Maig a Òrrius: un cop es té el costum com a patrimoni, llavors es vol viure amb espontaneïtat, amb naturalitat, que és la forma més ufana per gaudir-lo, com a expressió de vida o d'un sentiment de vida. Això requereix l'oblit, com en tot gaudi vital en un present que es percep absolut. I la festa es fa, es "viu intensament" quan el passat és oblidat. Però no desapareix del tot, i en qualsevol moment s'hi pot pensar. S'hi ha de pensar llavors d'una manera puntual i condensada, aquesta manera és la que ve donada pel símbol. L'antigor és un símbol que fa viure la contemporaneïtat del fenomen amb "arrels". La festa, l'acció, esdevé llavors més important i aquesta importància es tradueix en el reconeixement en aquesta d'un ritual i una identitat. És a dir que es transforma en un fet transcendent, que evoca un àmbit religiós. És l'acció del ritual, pauta, encriptada, i que protegeix alguna creença. I de fet, a Òrrius l'Arbre de Maig encara competeix –d'acord amb una simbologia física– amb l'edifici cristià adjacent, es barallen una mica i es donen cert suport mutu. Això encara és capaç d'evocar la molt antiga i enigmàtica relació entre el paganisme

i el cristianisme. La sensualitat que l'Església va conservar en els seus rituals, amb robes, perfums i llums, i el misticisme que encara cerca símbols en la natura, com en l'arbre. I hi ha també el conreu de la identitat: tota l'acció permet el reconeixement d'un nosaltres que es vol fer respectar. La comunitat fa la seva aparició en la realitat viscuda i en la imaginació. És un sentiment de pertinença que la mateixa acció crea contra totes les separacions socials habituals. Finalment, hi ha la transgressió, les bromes més o menys pesades que normalment s'adrecen

contra les distincions. Distincions que, per no ofendre, es busquen més per l'efecte humorístic que pel capgirament simbòlic de la riquesa i la pobresa socials. Però també en aquestes festes s'han trobat records més propers a significats molt directes de les desigualtats. Perquè un dels missatges vitals enciptats és que la primavera no coneix la distinció entre rics i pobres.

Hi ha moltes coses per viure i per pensar, doncs, en l'ocasió de l'Arbre de Maig. El fet és que pobles com Òrrius han tingut el geni de mantenir viva la festa. Per molts anys!

Ignasi Terradas

«¿Cómo puedo seguir una regla?; si ésta no es una pregunta por las causas, entonces lo es por la justificación de que actúe así siguiéndola. Si he agotado los fundamentos, he llegado a la roca dura y mi pala se retuerce. Estoy entonces inclinado a decir: Así simplemente es como actúo. Recuerda que a veces requerimos explicaciones no por su contenido sino por la forma de la explicación. Nuestro requisito es arquitectónico, la explicación, una especie de falsa moldura que nada soporta.» (Wittgenstein, 1992:55).

1. Presentació

Ja fa alguns anys que la Festa del Maig d'Òrrius desperta el nostre interès. El nostre vincle amb aquesta població no havia estat mai intens; coneixíem Òrrius, alguns dels seus veïns i veïnes i havíem presenciat algunes de les seves festes, però poc més. La nostra relació amb la vila era de proximitat perquè és un poble veí. No obstant això, sempre ens ha encuriósit aquest municipi i la seva gent que, per dir-ho d'alguna manera, han anat creixent i s'han anat fent a si mateixos molt fidels a la seva idiosincràsia.

Aquesta monografia gira entorn de la Festa del Maig que se celebra cada any, el segon dis-sabte de maig, a la localitat d'Òrrius, a la comarca del Maresme. Aquesta festa té com a protagonista un arbre de grans dimensions que els habitants del poble seleccionen, tallen i traslladen col·lectivament fins a la plaça de la vila, on és plantat de nou. L'arbre es poda i es guarneix per esdevenir la icona de la celebració i dels actes que s'organitzen al seu voltant.

En aquest estudi, no ens hem interessat tant a buscar l'origen històric d'aquesta festa sinó a recercar-ne el significat actual. El treball de camp ens ha permès fer una descripció etnogràfica del ritual i reconstruir la memòria i la vivència de la celebració, en el passat i en el present, a partir de l'experiència de les diferents generacions que hi han participat. Per complementar-ne la descripció en el moment present, l'hem analitzada tenint en compte altres festes de l'Arbre que se celebren en diversos pobles de la comarca i de Catalunya. Això també ens ha permès elaborar un mapa de les festes de l'Arbre que tenen lloc actualment.

Amb aquesta investigació volem contribuir a fer conèixer aquesta celebració tan poc estudiada al Maresme; pel seu valor de representació de la cultura popular com a font de coneixement de l'entramat social i pel seu paper cohesiu i socialitzador dins la comunitat local on se celebra.

2. Les festes de l'Arbre

Les festes de l'arbre són celebracions de caràcter dendrològic que tenen lloc, des de fa temps, arreu d'Europa. Entre altres autors, Frazer (2011) [1952] fa referència al culte de l'arbre a Europa, a partir de documents trobats des del segle XIII, i dóna constància de la llarga i estesa tradició d'aquesta celebració. Actualment, es fan plantades de l'arbre arreu d'Europa, que prenen diferents formes i significats.

Als Països Catalans, les festes de l'arbre tenen lloc en diferents moments de l'any i sota noms i rituals ben diversos: des de les festes de l'Arbre Maig i les plantades del xop,¹ a la primavera, fins a les hivernals festes del pi,² els arbres de Nadal, les barraques i foguerons per Sant Antoni, o fins i tot, els faros que es construeixen abans de les baixades de falles de principis d'estiu al Pirineu català.

¹ A Ariño (1999) i a Monferrer (1999), s'analitzen els components simbòlics de les plantades del Xop i les Santantonàs que es fan al maig i al gener, respectivament, en diverses poblacions del País Valencià. A Bellmunt Figueras (1998) se cita la Plantada del Xop; A Soler i Amigó (2001) es parla del costum de plantar maigs i de la cristianització del Maig pagà, exemplificant-ho amb el cas de la Plantada del Xop de Cornellà de Terri.

² A Moya (1996) es recull la Festa del Pi de Centelles; A Fàbregas (1979) es parla d'aquest tipus de culte a casa nostra i es documenta, principalment, la Festa del Pi de Centelles com una de les cerimònies rituals més complexes relacionades amb el culte a l'arbre.

Totes aquestes festes tenen un conjunt de característiques i d'elements comuns que fan sospitar un origen al voltant d'un mateix culte. Ara bé, aquestes celebracions presenten avui una rica mostra de manifestacions culturals que ens suggereixen, tal i com veurem, que un culte d'origen incert en el temps s'ha anat revestint i dotant de significats diversos. Amb tot, emfasitzem que nosaltres ens centrem en les anomenades Festa de l'Arbre Maig, Festa del Maig o Plantada del Maig.

Molts han estat els investigadors que s'han interessat per les celebracions al voltant de la Plantada del Maig. Fora de Catalunya, Frazer (2011) [1952] sosté que l'adoració dels arbres es pot explicar per les llargues extensions de boscos que anys enrere recobrien Europa. Es basa en Mannhard (a Frazer, 2011) per sostenir que, des del punt de vista terminològic, *maig* simbolitza l'esperit antropomòrfic de la vegetació. També Eliade, en les seves obres (1990, 1998, 1999), parla del simbolisme de l'arbre, però relacionant-lo amb els esperits i els déus que els nostres avantpassats creien que els arbres manifestaven. Eliade, buscant el caràcter transcendental d'allò religiós, es preocupa de saber quina ha estat la funció religiosa de l'arbre i quina és la relació que vincula aquest simbolisme amb la religiositat popular. Segons l'autor, l'arbre expressa el cosmos viu, la vida que

es regenera periòdicament. I vincula el ritual de l'arbre a allò sagrat, la qual cosa permet trencar l'homogeneïtat tant del temps com de l'espai. Allò sagrat irromp en el món i el dota de sentit, com una commemoració regeneradora. Seguint amb la vinculació del ritual a allò sagrat en oposició a allò profà, Durkheim (1986) exposa la concepció dual i antagonica d'aquestes dues esferes, i concedeix un espai de comunicació entre els dos mons. Aquest autor considera que la societat i el seu afany d'autoconservació generen sacralitat per mitjà de contextos d'efervescència en què la societat s'autorepresenta a si mateixa, com és el cas de les festes de l'arbre. En aquest sentit, és el tipus de relació expressada a través d'un ritual que s'estableix amb determinats objectes el que els converteix en sagrats. Tota festa és font de sacralitat i, per tant, pot ser entesa com a fenomen de naturalesa eminentment religiosa. Així, en el cas del ritual de l'arbre, és en el tipus de relació que s'estableix amb l'arbre, entès com a objecte, que aquest passa a ser considerat sagrat.

Una altra interpretació relacionada amb el ritual de les festes del maig, la trobem a Van Gennep (1986), que emfasitza la separació que hi ha en les societats modernes d'Europa entre el pensament sagrat i el profà. Segons aquest autor, el pas d'un món a l'altre implica un període de transició que, molt sovint, és representat a través d'una cerimònia. La relació de la natura i l'univers, per una banda, amb l'individu i la societat, per una altra, es reflecteix en les transicions còsmiques quan, com succeeix amb l'arbre, es fan determinats ritus per assegurar un canvi d'estat. Van Gennep atribueix un discurs econòmic als ritus relacionats amb les estacions de l'any –sòltic, equinocci– i sosté que la finalitat és assegurar la fecunditat, la multiplicació i el creixement dels animals i les plantes.

A Catalunya, les festes de l'arbre han estat documentades, des d'un punt de vista folklòric, de la mà de Joan Amades i Ramon Violant i Simorra, influïts pel romanticisme i l'evolucionisme del segle XIX. Amades (1952) enumera les poblacions catalanes que fan o feien la Festa del Maig, inclou aquestes celebracions en el cicle maial i situa el seu origen en certs cultes a la vegetació i a la naturalesa provinents del nord d'Europa i de l'antiga Grècia. Però afegeix, a més, que a Catalunya, amb el temps, aquest culte naturalista i dendrològic ha sofert, en diferents localitats, una conversió al cristianisme.

Prenent com a referència estudiosos contemporanis en l'àmbit català, Fàbregas (1979) parla de les cerimònies en la vida col·lectiva dels pobles, en el passat i els seus cultes, dels quals la civilització ha transformat l'essència. Aquest és el cas del culte a l'arbre, que no s'ha interromput mai ja que ningú ha tingut la necessitat d'acudir a altres icones. Aquest culte, en què es venera el món vegetal, representa la vida cíclica, com en altres cerimònies dedicades a l'arbre durant el solstici d'hivern –arbre de Nadal, tió–. En altres casos, el cristianisme els ha traslladat a una data determinada del seu calendari, tot i conservar l'empremta del seu origen. Fàbregas afegeix que l'Arbre Maig és un culte arbori molt estès a Europa i que ha perviscut als Països Catalans, tot i desaparèixer d'alguns indrets, com és el cas del Prepirineu. Prat i Contreras (1984) fan referència a la Festa del Maig i expliquen que, antigament, a la Mediterrània, el mes de maig es caracteritzava pel culte als arbres, fet que va donar lloc a festes de l'arbre en diversos indrets. En alguns casos, però, la Festa del Maig s'ha associat a la Pasqua cristiana, ja que el cristianisme ha adoptat com a propis costums agraris i residus de divinitats paganes que han perviscut amb el simbolisme primaverl implícit en el

cicle festiu –fecunditat, reproducció, fertilitat–. Delgado (1992), per la seva banda, considera que els cultes a la vegetació són invencions de l'evolucionisme social atès que es va alimentar la creença de relacionar el naturalisme religiós amb els nostres avantpassats, fent-ne una festa ancestral a base d'invencions històriques, i contribuint així a qualificar la festa de *tradicional*. Des d'una perspectiva *durkheimniana*, Delgado entén que la festa és sempre sacralitzant. Així doncs, les festes del maig relacionades amb els cultes religiosos a l'arbre són el mateix que les nostres celebracions dendrològiques.³

Com hem anat veient, són diverses les explicacions i les descripcions que els experts han ofert sobre les festes de l'Arbre i del Maig. A partir de les referències en relació amb les festes d'altres indrets, actualment i en el passat, podem evidenciar que aquests rituals han sobreviscut. El que ens mostren els autors és com alguns dels rituals del Maig han estat tan aviat vinculats al món sagrat, com desvinculats d'aquest. Hi ha qui cerca la segregació entre el món sagrat i el món profà; i hi ha qui sosté que és absurd fer aquesta

distinció pel fet que aquests dos àmbits es troben inevitablement vinculats. Ara bé, tots ells coincideixen a relacionar el Maig amb un tipus de culte que prové de les societats antigues. Veiem, doncs, com en el ritual de les festes del Maig, la relació entre allò sagrat i allò profà és latent. La vinculació que es teixeix entre aquests dos mons es pot copsar en el ritual, ja que malgrat la desaprovació en determinats moments per part dels cercles eclesiàstics, la festa s'ha anat adaptant a les transformacions socials, adoptant diferents formes per tal de mantenir-se viva.

Des de la nostra perspectiva, lluny de les interpretacions folklòriques i evolucionistes, concebem el ritual, o la festa, com un espai generador de cohesió i vincles socials, on es manifesta la vida social i col·lectiva en què conflueixen aspectes polítics, econòmics, jurídics, familiars, religiosos, etc. El nostre interès no se centra a conèixer l'origen històric d'aquesta celebració per dotar-la de sentit, sinó a tenir en compte les possibles influències o condicionants que ens ajudaran a entendre aquest ritual dins del context cultural del moment actual.

³ **dendrològic -a** (adj.) Relatiu o pertanyent a la dendrologia, ciència que estudia els arbres.

3. Les festes del Maig

Diverses poblacions d'arreu de Catalunya celebren, en diferents moments de l'any, la Festa del Maig. Tot i que les festes del Maig són diverses, totes tenen en comú la plantada de l'arbre en algun indret del poble. Són festes de caràcter local que es fan a l'espai públic, que tenen com a protagonista l'arbre i que segueixen un ritual concret. Cada festa té sentit en el lloc on se celebra ja que el seu significat varia en funció dels contextos socials i històrics, tal com argumenta Ariño (1998). En aquest sentit, no podem generalitzar el significat de les festes del Maig perquè, a cada lloc, cada festa vehicula significats i funcions diferents i és a través de cadascuna que es poden copsar unes dinàmiques socials concretes. Així doncs, hi ha festes més institucionalitzades que d'altres, més participatives o més avesades a l'espectacle. N'hi ha que han canviat, n'hi ha que han desaparegut i n'hi ha que s'han creat o reinventat.

Per tal d'aprofundir en la nostra recerca de la Plantada del Maig a Òrrius, hem cregut convenient traçar un mapa de les celebracions que es fan al voltant d'aquest ritual als Països Catalans. Sabem que actualment se'n celebren aproximadament una trentena. Nosaltres farem referència a les de Canyamars, Folgueroles, Sant Llorenç Savall, Vinebre, Castell d'Aro, Figaró-Montmany i Dosrius, a fi de trobar la singularitat de la Plantada del Maig a Òrrius.

Breu apunt de la Plantada a Òrrius

Durant el dia de la Plantada es poden distingir diferents fases o moments de la festa: a) la tarda, en què s'escull i es talla l'arbre: un *poll* o *pollancre*⁴ d'algun bosc proper al poble; b) els volts de la mitja nit, moment en què els joves es troben a

La copa de l'arbre plantat a la plaça amb les banderes uns dies després de la plantada del Maig (Òrrius).

⁴ El pollancre, poll o xop (*Populus nigra*) és un arbre d'origen europeu, asiàtic i africà, però a la península es creu que s'ha naturalitzat a partir d'antigues plantacions. És un arbre de ribera, de creixement ràpid i de fusta lleugera i tova (López González, 2007).

la plaça i van a cercar l'arbre que transporten, a pes, des del bosc fins a la plaça, on té lloc la plantada que es porta a terme seguint una tècnica concreta que han après de generació en generació; c) la matinada, en què quan l'arbre ja està plantat, els participants fan una botifarrada i llavors és el moment d'agafar objectes dels patis de les cases o del mobiliari urbà i deixar-los al voltant de l'arbre com a penyores, i d) l'endemà al matí quan, després de la plantada, els veïns i veïnes van a recollir aquestes penyores i la brigada municipal reordena l'espai públic. L'arbre es deixa plantat a la plaça durant un o dos mesos.

Canyamars

A Canyamars (Maresme), la Plantada del Maig se celebra l'últim dia d'abril. Alguns participants ens comenten que sempre hi ha hagut rivalitat amb la Plantada del Maig de Dosrius, que pertany al mateix municipi i se celebra el mateix dia. La diferència més important és que a Dosrius l'aixequen amb una grua i a Canyamars ho fan a mà, sense utilitzar cap tipus de maquinària. Un veí expressa:

«Aquí encara es fa com abans, a Dosrius ho fan amb grua!».

Uns dies abans es penjen cartells anunciant la Plantada del Maig. Es tracta d'un cartell senzill sense logotips d'institucions ni entitats col·laboradores.

Cap a les 8 del vespre del dia de la celebració, ja hi ha alguns dels organitzadors a la plaça de l'Església. També hi ha un grupet de persones que prepara el foc per fer les sardines. La plaça està empedrada i hi ha un forat que l'Ajuntament ha fet especialment per plantar el Maig que durant l'any tapen amb sorra. Alguns dels participants es quei-

L'arbre a punt de ser plantat a Canyamars.

xen que està mal fet, perquè en lloc de centrar-lo al mig de la plaça, queda en un costat i això dificulta la maniobra de l'aixecada de l'arbre. Abans d'anar a buscar l'arbre, buiden la sorra del forat per deixar-lo preparat per plantar el pollancre que ha de ser alt i recte. Ens diuen que el rècord d'alçada de l'arbre a Canyamars són 35 metres.

A quarts de nou surten de la plaça caminant a buscar l'arbre en un bosc de ribera proper. Allà els espera el tractor. Un d'ells talla un pollancre amb una motoserra, que després és transportat i arrossegat amb un tractor fins al poble –ara s'utilitza un tractor, abans carregaven l'arbre a pes durant tot el trajecte–. Un dels participants ens explica que l'arbre el van a localitzar a la tarda, al terreny d'algun veí, sense demanar permís:

«Quan toca, toca!»

Ens explica, també, que és una festa que no s'ha institucionalitzat i que no demanen permisos per utilitzar la plaça ni tampoc es fa cap assegurança.

Una vegada a l'entrada del poble, l'agafen entre tots (una vintena d'homes). El dirigent diu:

«A l'ombro!»

El carreguen a pes i enfilen cap a la plaça de l'Església on el planten manualment. La plaça està plena de gent, hi ha més espectadors que participants. Deixen l'arbre a terra amb el tronc orientat al forat, pelen l'escorça amb destral gairebé fins a les últimes branques. Depenent de l'arbre, cal tallar el final del tronc per adaptar-lo al forat.

El dirigent de més edat va donant algunes instruccions per disposar les cordes: passen dues cordes per dalt del tronc de l'arbre, fan dues voltes i enrotllen els dos caps, que surten de cada corda, entre ells. En total els queden quatre caps que són els vents; al final de cadascun es formen grups de 4 o 5 persones que estiren. Col·loquen dues eines de ferro, una més llarga i l'altra més curta, que semblen forques de dues pues, en forma de u. El dirigent més experimentat va donant les instruccions:

El tronc del pollancre enfocat al forat que ja està destapat (Canyamars).

«Aixequem l'arbre!», «Amunt!», «Vale, avall!», «A terra.»

Mentrestant es van sentint comentaris com:

«Som aquí els del poble, collons!» «Aquest any és més petit, no? Per què?»

Llavors, es plaça el tronc al forat amb més precisió, amb l'ajuda d'una altra eina –que hem anomenat *cullera* o *aixecador* perquè, bàsicament, ajuda a instal·lar l'arbre en el forat fent de topall-. Un dels participants agafa la forca més llarga, que col·loca ben a prop de la copa i el segueix un altre participant que agafa l'altra forca més petita i la situa cap a la meitat del tronc.

Aixecada de l'arbre amb les eines: les cordes, les «forques» i la cullera (Canyamars).

Encaixada de l'arbre al forat amb l'aixecador al fons (Canyamars).

Hi ha uns set homes al voltant de l'arbre; un se situa al forat on hi ha la *cullera* orientada a l'arbre fent de falca per tal que l'arbre entri en el forat. El comencen a aixecar estirant dues de les cordes i fent un angle de 90 graus. El dirigent va donant instruccions i corregint els executors:

«Les cordes prepareu-vos, just tensades, les cordes, mica en mica.» «Has de posar la forca més inclinada, que no et tiri endarrere!» «Vinga, vinga, vinga!»

L'arbre es va adreçant. Es fa un silenci absolut. Ja és a dalt. Cinc o sis homes l'aguanten pel tronc i els altres el planten posant-hi sorra. I tornen els comentaris:

«Mira, a l'hora en punt, que t'ho pares a pensar i s'ha de ser burro, anar-lo a tallar per tornar-lo a plantar!» «Està tort!»

La gent comença a aplaudir. Deixen anar les cordes que treuen des de baix, sense haver de pujar a l'arbre, amb facilitat. Donen la mà al dirigent i aquest diu:

«Va, a la sardina!»

Un cop han plantat l'arbre, té lloc la sardinada popular a un preu mòdic que cadascú ha de pagar. La gent compra tiquets per a les sardines, agafen un plat, una taula i cadires i es distribueixen per la plaça. Es formen grups d'amics i familiars, en taules separades les unes de les altres. L'Ajuntament cedeix les taules i cadires, que s'han de demanar abans per escrit. És com si la sardinada prengués el protagonisme a l'arbre.

Alguns dels participants ens comenten que és una festa que ha anat perdent participació; entre els que han plantat l'arbre es respira un sentiment de pèrdua de la festa. Els que eren espectadors durant la plantada es converteixen en participants durant la sardinada. Ens comenten que un any, al cartell no hi deia que hi hauria

una sardinada i la gent preguntava si no es faria sopar. Finalment, en van haver de penjar un altre afegint que després hi hauria sardinada. Ens expliquen també que la festa ha canviat al llarg dels anys, perquè abans la plaça era de sorra i es feia un forat en forma de pala que recollia l'arbre i no calia *aixecador*. També ens diuen que abans es feien gamberrades durant la nit i s'anaven a robar objectes i es feien bromes a determinades persones del poble com per exemple: pujar un cotxe a dalt de l'església, posar testos de diferents cases al camp de futbol, tancar cases des de fora per, així, obligar els veïns a sortir per la finestra, etc. Després anaven a dormir al bosc amb tendes i l'endemà se celebrava un aplec en un santuari on les famílies feien foc a terra i carn a la brasa.

Un dels aspectes que cal destacar d'aquesta festa és l'element cohesiu: un dels participants ens explica que ell no és fill de Canyamars tot i que ja fa alguns anys que participa a la festa. Tot i així, diu que de vegades sent que no deixa de ser un nouvingut i que per això creu que és important implicar-se en el poble, per sentir-se inclòs.

Folgueroles

A Folgueroles (Osona), té lloc la *Plantada de l'Arbre de Maig* el cap de setmana més proper al 17 de maig. La festa l'organitza la Fundació Jacint Verdaguer i està inclosa en el programa d'actes de la Festa Verdaguer, que se celebra anualment per commemorar l'aniversari del naixement del poeta mossèn Jacint Verdaguer. La plantada, en aquest cas, es fa en honor al poeta, fill del poble.

La festa comença a les 5 de tarda i es convoca els participants a la plaça de davant de l'escola CEIP Jacint Verdaguer. La majoria són nens i nenes que, acompanyats dels pares, van

L'arbre a mitja tarda plantat a la plaça Verdaguer de Folgueroles.

en comitiva a buscar l'arbre al bosc amb el so de tres flabiolaires contractats per a l'ocasió. Un cop al bosc, situat al Parc Natural de les Guillerries-Savassona, es talla l'arbre. La gent es va afegint a la festa fins a arribar al centenar de persones. La majoria són famílies del poble. Entre la gentada, hi ha els que organitzen la jornada. Un d'ells va comentant i dirigint la trobada amb el megàfon: anuncia l'arribada del llenyataire que tallarà l'arbre i, amb un to molt pedagògic, explica que allà on es tallarà fa uns dies hi van plantar uns arbres petits, que amb el temps es faran grans com el que tallaran avui. L'arbre es reconeix per-

què hi han pintat dues cares amb esprai de color rosa. Lliguen una corda al tronc de l'arbre, sota la copa. Seguidament, arriba un home gran, conegut al poble, amb una destral, i tothom aplaudeix. Demanen a la gent que es col·loqui en un costat per mirar com l'home talla l'arbre: uns quants cops de destral i tomba l'arbre amb l'ajuda de la corda que uns altres homes estiren en direcció a la caiguda. Quan cau, la gent aplaudeix. L'arbre no és gaire alt, deu mesurar uns 15 metres. L'home agafa una destral més petita i talla els troncs i nusos que sobresurten. Es queden uns quants homes que lliguen una corda a l'extrem del tronc (a la part de l'ull), per arrossegar l'arbre fins al camí; uns altres homes aguanten la copa, que no toca a terra. Una vegada al camí, en direcció al poble, reparteixen uns bastons, que mesuren uns dos pams, per cada dos nens. Tots els nens estan distribuïts al llarg de l'arbre, un a cada costat, i amb els pals aguanten l'arbre per sota, per transportar-lo. Uns homes es col·loquen al davant per aguantar l'arbre, també amb els pals, i uns altres al darrere per aguantar la copa. Van caminant i parant i deixant l'arbre a terra sobre uns troncs més gruixuts. D'aquesta manera, l'arbre no toca a terra, la copa no es trenca i després poden tornar

Els participants carreguen l'arbre amb uns bastons, seguint la seva tècnica (Folgueroles).

a col·locar els pals per sota i aixecar-lo. Els flabiolaires continuen tocant i els nens (amb l'ajuda dels grans) transporten l'arbre cap a la plaça de l'Església, on serà plantat. L'home del megàfon va parlant, amb to pausat, donant explicacions clares del procés ritual per als nens.

Cap a les 7 de la tarda arriben a la plaça Verdaguer, on deixen l'arbre amb la punta del tronc mirant a l'església. La plaça està empedrada, hi ha un forat que està cobert amb una tapa de ferro i al costat hi ha la rajola que han tret per destapar el forat. El llenyataire que ha tallat l'arbre pela l'escorça del tronc amb una destrat petita i talla els nusos que sobresurten, per deixar el tronc tan llis com pot. Diu que el pelen perquè els nens hi puguin jugar: aquests s'enfilen al tronc i rellisquen. Posteriorment, es reparteix berenar: pa del mossèn amb xocolata.

A continuació, s'inicia la plantada de l'arbre, que dura una mitja hora. Col·loquen la punta del tronc al costat del forat on hi han posat una eina, feta exclusivament per a la plantada, subjectada al terra amb uns ferros clavats en dos forats que han fet prèviament.

Tallen la punta del tronc pels costats, per tal de poder-lo encaixar amb l'eina quan comencin a alçar-lo. Lliguen tres cordes a dalt del tronc,

Eina que s'utilitza a Folgueroles per introduir l'arbre al forat.

sota de la copa –dues a la mateixa alçada i una més avall, per aconseguir un punt d'equilibri-. Els homes, alguna dona i els nens subjecten les cordes; paral·lelament, uns quants homes es col·loquen a la meitat del tronc per aixecar l'arbre i posar-lo dret. Mentrestant, un home va dirigint la punta del tronc cap al forat i amb un martell ajuda a clavar el tronc. Llavors estiren les tres cordes fins que el tronc entra al forat. Finalment col·loquen l'arbre recte amb les cordes i el falquen amb trossos de fusta prèviament preparats en un cubell.

L'home del megàfon va donant les indicacions dels passos a seguir, els flabiolaires van tocant i la gent aplaudeix. Els nens corren amunt i avall. Les cordes que havien lligat al tronc les deixen lligades i les fixen en un balcó. Després de la plantada els nens fan danses al voltant de l'arbre.

Durant la festa hi ha tants espectadors com participants i els protagonistes són els nens i les nenes. S'hi respira un aire educatiu, vinculat a l'escola quant a l'organització de la festa. És una festa molt estructurada i organitzada en què es vetlla per la seguretat i la prevenció. L'inici d'aquesta tradició va ser promoguda fa uns 20 anys per la Junta d'Amics de Verdaguer. És una festa que enllaça la memòria del poeta amb l'antic culte de la Plantada del Maig, sembla que a causa del valor simbòlic de l'arbre tal i com ho recull el poeta en la seva obra. En aquest sentit, la plantada és una reproducció del ritual en què el procés està molt preparat sense marge d'error ni improvisació.

Sant Llorenç Savall

A Sant Llorenç Savall (Vallès Occidental), la *Festa del Pi de Maig* se celebra l'1 de maig. A quarts de nou del matí, l'agrupació excursionista i la resta

L'arbre en el moment de l'aixecada amb l'ajuda de les cordes (Sant Llorenç Savall).

de participants es troben a la plaça de l'Església per anar cap al bosc a buscar l'arbre: un pi que més tard es plantarà a la mateixa plaça. La plaça està empedrada i al mig han aixecat algunes rajoles per fer-hi el forat on plantaran el pi. El forat és rectangular, d'un metre de fondària aproximadament, i està barrat pels quatre costats amb tanques de l'Ajuntament.

La caminada per anar a buscar l'arbre és llarga –de gairebé una hora– i hi participen una vintena de persones. L'ambient és familiar: pares, mares, nens, amics, que es coneixen entre ells. Finalment, arribem a un punt de trobada enmig del bosc on hi ha més gent esperant que han arribat amb cotxe. En total hi ha una cinquantena de persones. L'organització ha col·locat fustes i cavallets per servir l'esmorzar després de tallar

l'arbre. També hi ha el camió del llenyataire que tallarà l'arbre.

Una vegada localitzat el pi, el llenyataire el tala amb una motoserra, amb la col·laboració dels bombers. L'arbre el trien en aquell moment i, segons comenten alguns dels participants, el propietari dóna permís per talar-lo. Un cop tallat, li treuen les branques i deixen el tronc net tot mantenint la copa. El pi el transportaran fins al poble amb el camió. Un cop han carregat l'arbre a pes al camió, el lliguen amb cordes per subjectar-lo bé. El llenyataire és l'entès i va donant les ordres:

«Aparteu!», «Així no!», «Cap aquí!», «Falten homes...!»

Seguidament té lloc l'esmorzar. Sense massa repòs es torna al poble a plantar-lo a la plaça. Uns van a peu; els altres, en cotxe i el llenyataire, amb el pi, va en camió. A l'entrada del poble, el camió para i recull alguns dels nens que volen arribar a la plaça des de dalt del camió i amb el pi.

Cap a les 12 del migdia, la plaça està plena: nens, pares, mares, avis, joves... L'ambient és de diumenge –coincideix amb un dissabte festiu, el Primer de Maig, i això condiciona molt la festa. Els homes i els bombers descarreguen l'arbre del camió. Col·loquen draps sobre el tronc per protegir-se de la resina. L'ambient del poble és festiu i en aquell moment l'arbre és un element més. Només una petita part de la gent contempla com el descarreguen. Acosten l'arbre al mig de la plaça i el deixen a terra, a prop del forat que ja és accessible un cop han retirat les tanques que el protegien. Entre els bombers i altres participants pelen l'escorça del pi amb la destal. El tronc de l'arbre està orientat al forat. Els homes més experimentats lliguen unes cordes llargues que els nens agafen en fila. Un senyor plaça una fusta a dins del forat que farà de calçador perquè hi entri el pi. El forat és de sorra i fa pendent per

El tronc de l'arbre enfocant al forat. Uns participants aixequen el tronc mentre que un altre aguanta la fusta que fa de calçador (Sant Llorenç Savall).

Els participants aixecant l'arbre a pes (Sant Llorenç Savall).

una banda, fet que ajuda a encaixar bé l'arbre i a aixecar-lo aguantant el tronc a pes i cobrint-lo amb draps de roba per protegir-se de la resina. Els bombers i alguns homes acosten una mica més el pi al forat arrossegant-lo per terra.

L'home que ha dirigit la tallada també dirigeix la plantada. Amb les cordes i una escala comencen a aixecar l'arbre –la major part de les persones que es troben a les cordes són nens–.

L'arbre es va aixecant. És un moment de tensió a causa de les anades i vingudes del pi. Els grups que tiben les cordes van fent voltes a l'entorn de l'arbre per compensar el pes i equilibrar-lo. Finalment, queda recte i el falquen amb sorra. Els participants aplaudeixen. Un senyor s'enfila a l'escala per treure les cordes lligades al pi. Seguidament, cap a les 2, hi ha una arrossada popular al parc de la Comabella.

És una festa organitzada per l'Ajuntament de Sant Llorenç Savall amb el suport de la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Barcelona. Hi col·laboren el Centre Excursionista Llorençà i la Coral Polifònica Els Emprius. Tot i que la plantada és l'activitat principal d'aquell dia, n'hi ha d'altres: caminada popular, concert i arrossada.

Al llarg de la diada, els participants i observadors ens van comentant les seves hipòtesis sobre l'origen de la festa. Un home del poble que és historiador explica que l'origen de la festa es remunta al segle XIX, quan un vicari de Reus importà la festa, com a joc per als nens. De fet, diu que abans penjaven unes cucanyes a dalt de l'arbre. Un altre testimoni ens explica que abans hi penjaven un pernil i ara hi pengen una senyera. Una de les dones que forma part del grup de muntanya explica, també, que la festa es va perdre durant uns anys i que el seu pare li explicava que, abans, els quintos pujaven l'arbre. Un altre senyor afirma que hi ha anys que no s'ha celebrat: durant la guerra, per exemple.

En general, és una festa molt organitzada, però al ritual de l'arbre li falta un lideratge que indiqui amb concisió els passos que cal seguir durant l'aixecada. Sorpren l'alta participació dels nens que aguanten les cordes i la manca de seguretat en el moment de l'aixecada, en què no s'aparta els observadors del diàmetre de caiguda de l'arbre, tal i com hem vist a la resta de festes.

Dosrius

La *Festa de l'Arbre* de Dosrius (Maresme) es fa l'últim dia del mes d'abril, unes hores abans de la Plantada del Maig de Canyamars. Al vespre, unes vuit persones van, en dos cotxes, a buscar l'arbre en un bosc situat a uns deu minuts del poble. L'han tallat prèviament amb motoserra sense el permís del propietari. Un participant diu:

«L'han d'anar a buscar ràpid perquè no els enganxin els forestals!»

El transporten arrossegant-lo amb una excavadora fins on hi ha el forat fet expressament per plantar-lo –just en una cantonada de sota la plaça de l'Ajuntament–. El forat, cobert amb una tapa de clavegueram, ja ha estat buidat prèviament de sorra.

La festa acull una vintena de persones de totes les edats i la gent que passa pel lloc s'atura encuriosida. Un cop descarregat l'arbre, uns vuit homes, entre ells l'alcalde, comencen a pelar l'escorça amb la destal i a tallar les branques. Els altres fan comentaris:

«No pots deixar tanta branca!» «Mai s'ha deixat tanta branca!»

Una vegada pelat, només deixen una branca que és la principal –l'ull queda molt reduït–. Seguida-

L'arbre és transportat amb una excavadora del bosc a la plaça (Dosrius).

La grua aixecant el tronc de l'arbre (Dosrius).

La grua encaixant l'arbre al forat (Dosrius).

ment, enganxen el tronc amb unes *corretges* que fermen a la grua, per aixecar-lo.

La plantada és molt ràpida. Un dels homes orienta el tronc cap al forat mentre els altres, amb l'ajuda d'una pala llarga, el falquen amb sorra i compacten el terreny amb els peus. Alguns aplaudeixen, però l'ambient és pausat. Posteriorment, desenganxen la corretja de la grua amb una maniobra i un dels participants treu la corda. La plantada dura una hora, des que arriba l'arbre a la plaça fins a tenir-lo aixecat. Després, la zona es buida ràpidament i l'arbre resta plantat sense cap bandera ni objecte de guarnició, sols el tronc i la copa sencera.

L'acte ritual és curt i destaca perquè és un procés molt mecanitzat sense gaire esforç físic. En lloc d'una festa, sembla un tràmit. Els participants que preparen l'arbre gairebé no es comuniquen. Fan la feina i prou, per inèrcia i ràpidament. Es respira poca emoció i hi ha poca participació.

Castell d'Aro

La *Festa del Pi* de Castell d'Aro (Baix Empordà) se celebra en el marc dels actes de la Festa de Pasqüetes, del 29 d'abril a l'1 de maig, organitzada per l'Associació Casino Castellarenc amb la col·laboració de l'Ajuntament.

El dissabte a primera hora de la tarda es convoquen els participants a la plaça del Poeta Sitjà, on hi ha el forat que s'ha cavat prèviament per plantar-hi el pi. Des de la plaça es va, amb una cercavila protagonitzada per una colla de geganters, fins a un bosc de pins al costat del poble, on tallen el pi, sense demanar permís al propietari, que cada any és un de diferent. Alguns comenten:

«No poden dir res, perquè és una festa tradicional!»

Plantada del pi amb grua (Castell d'Aro).

Al bosc hi ha entre vint i trenta persones, principalment homes de mitjana edat. Entre ells, hi ha el mossèn que dona suport a la celebració. Tallen un pi, que ha de ser recte, amb destrat. Quan és a terra, l'arrosseguen amb la corretja i les cordes fins al peu de la carretera. Allà hi ha la grua, que l'agafa i el col·loca a sobre del carro. Entre quinze homes porten el carro fins al poble fent una cercavila amb els gegants. Els que organitzen la festa són entre cinc i deu homes d'uns cinquanta anys.

Cap a les 6 de la tarda, ja hi ha la grua a la plaça. Col·loquen la corda i una bandera catalana a la copa. En el pi, també hi pengen una col espi-

Transport de l'arbre amb carro fent cercavila amb la colla de geganters (Castell d'Aro).

La grua col·loca el pi al forat on quedarà plantat (Castell d'Aro).

gada i florida i ens diuen que el motiu o l'origen és la fertilitat de les terres i que es fa en honor a sant Isidre, patró dels agricultors. Treuen l'arbre del carro amb la grua, l'aixequen en posició vertical, l'orienten cap al forat, el col·loquen a dins i tapen el voltant del tronc amb terra. Quan ja està plantat, un home treu la corretja del tronc utilitzant una tanca com a escala.

La gent que mira aplaudeix quan l'arbre és plantat amb dues tanques al voltant. Aquesta plaça ja té molts arbres i el Maig queda camuflat, gairebé no es veu. Hi ha poca gent mirant, només els que han participat a la tallada i els de la colla gegantera, que continuen tocant. Quan han acabat de plantar-lo ofereixen pa amb tomàquet i pernil i porrons de vi a tothom.

Un senyor que fa 50 anys que viu al poble ens explica que antigament el tallaven a la nit, amb destal, i el transportaven a pes. L'arbre es tallava, es plantava i després se subhastava al preu més alt. El nou propietari el tornava a plantar a casa seva per construir-hi un paller. Anys més tard el tallaven amb motoserra i, enguany, es torna a tallar amb destal i el transporten amb un carro. Quan el carreguen al carro amb la grua ens comenta:

«Fem una mica de trampa!»

En general podem destacar que és una festa on no hi ha ni gaire perill, ni esforç, ni cansament. La maniobra és fàcil i còmoda, planificada i mecanitzada.

Figaró-Montmany

La *Festa del Pi* de Figaró-Montmany (Vallès Oriental) se celebra el primer diumenge després de Pasqua, dins dels actes de la *Festa del Pi i dels Sants Patrons* que organitzen els Trabucaires i

Els participants estiren de les cordes per plantar el pi (Figaró-Montmany).

l'Associació d'Amics dels Sants Patrons i la Festa del Pi. La festa la finança l'Ajuntament i forma part d'un programa d'actes més extens que dura tres dies on hi col·laboren moltes entitats i comerços del poble.

L'acte ritual s'inicia a les 8 del matí quan els participants van a Figaró-Montmany a escollir i tallar el pi amb motoserra. Allà esmorzen, carreguen el pi al carro, agafen llenya d'alzina i pi i baixen cap al poble. L'arbre el tallen de la finca de Ca l'Oliveras, d'unes 400 hectàrees, propietat del senyor Sales. Fa anys que va donar permís per tallar un arbre per la festa del Pi. El senyor Sales va morir fa uns 10 anys, però la tradició continua. Als anys noranta, es va cremar part de la finca i van replantar deu pins en un acte simbòlic. Antigament es tallava a mà, però es carregava en un camió. Actualment, no poden agafar-lo de dins del bosc, perquè la grua no hi arriba.

Cap a les 12 del migdia, davant de l'estació de tren, es van trobant els trabucaires i altres persones que esperen l'arribada del pi. El pi apareix estirat sobre un carruatge arrossegat per cavalls i burros ben guarnits per a l'ocasió. Travessen el pont i passen dues vegades pel carrer principal

Transport del pi amb carro a l'entrada del poble (Figaró-Montmany).

del poble on hi ha molta gent esperant i observant. Hi ha dos carros amb nens, dos amb llenya i, finalment, el carro amb el pi. Tots els carruatges són arrossegats per cavalls i burros. Al tronc del pi hi ha clavada una destal. Els trabucaires porten faixa, barretina, armilla i una llaçada al coll. Els que porten els carros i els animals també porten una boina, capa negra, camisa blanca i fulard.

A la plaça tot està a punt per a la plantada; el forat està fet amb una mena de cilindre de ferro, com un bidó reciclat, i a l'interior hi ha una fusta que fa la funció d'aixecador. Als voltants, hi ha les cinc cordes preparades per estirar i dues muntanyes de farda per cremar. Hi ha molta gent, unes setanta persones de totes les edats. Amb la grua treuen l'arbre del carro i el col·loquen orientat al forat i estirat a terra. No s'utilitzen corretges o cordes, el braç de la grua l'agafa directament. Lliuen les cordes al tronc i la gent ja es distribueix en grups agafant-ne els caps per poder estirar. En general, tothom sap què ha de fer i als grups no hi falten mans. Al costat del forat s'hi col·loquen tres o quatre persones aproximadament. Una d'elles té una massa a la mà i va posant l'arbre dins el forat. Dues o tres persones agafen una

Amb la grua i l'eina se subjecta el pi per plantar-lo (Figaró Montmany).

Diversos homes estirant les cordes per encaixar el tronc al forat.

estructura triangular de ferro, acabada amb una forma semiesfèrica amb la qual aguanten el tronc de l'arbre.

Un parell d'homes es penjen de la copa i es deixen anar amb impuls fent palanca; comencen a estirar els vents i aixequen l'arbre. Amb la massa piquen la punta del tronc per tal que encaixi. La maniobra es fa ràpidament i sense gaires entrebancs, sense perill. La tècnica és molt concreta i els homes que l'apliquen la tenen ben apresada. Un cop s'assoleix la plantada, els

espectadors aplaudeixen. Un dels participants puja a l'arbre i treu les cordes. De mica en mica, tots els participants, grans i petits, van posant totes les branques que han baixat amb els carros, al voltant del tronc, que queda gairebé tot cobert a punt de ser cremat a les 9 del vespre. La plantada acaba cap a les 2 de la tarda i la gent marxa.

Una mica abans de les 8 del vespre ja hi ha els bombers, els Agents de Defensa Forestal (ADF), la policia, els trabucaires i alguns espectadors posant paper de diari a l'arbre i preparant una traca. Hi ha molta gent, un centenar de persones. Els trabucaires posen en marxa les seves armes fent crida al poble. Cap a les 9.30 un dels trabucaires més vells encén foc a les branques del voltant i l'arbre es comença a cremar. Els espectadors van comentant:

«Bueno, va cremant bé!» «La millor cremada!» «Mai s'havia cremat tan bé! Jo fa 30 anys que ho veig!» «Aquest any plourà!»

Finalment, cap a les 9.45, l'avi trabucaire que custodia la festa encén la traca i la gent comença a marxar seguint un grup de percussionistes.

Ens expliquen que fa cinquanta anys la festa es feia a la plaça Major, però que es va canviar d'ubicació perquè era incòmode i l'arbre havia de

Els participants col·loquen branques al voltant del pi una vegada plantat (Figaró-Montmany).

A la nit es crema el pi (Figaró Montmany).

ser més petit per qüestions d'espai, és a dir, l'espai els obligava a reduir la mida de l'arbre. Després, però, van anar al costat del camp de futbol i com que hi havia més lloc, l'arbre podia ser més gran i el van haver de començar a portar amb camió. Actualment, però, és més petit perquè el porten amb carro i la normativa els limita molt.

Des dels anys noranta, l'acte és organitzat pels trabucaires que estan legalitzats com a associació. Ens diuen que en els últims anys s'hi han anat incorporant més joves. La plantada, però, sorprèn per l'escassa presència de dones. Algun dels participants ho justifica pel fet que antiga-

ment els homes eren els que anaven al bosc i elles esperaven a casa i després els rebien a la plaça:

«Dones? Quan n'hi hagi un grup que vulgui treballar, endavant!»

La tècnica els la van ensenyar els avis i des de fa uns dos-cents anys que s'utilitza la mateixa.

Expliquen l'origen d'aquesta celebració a partir d'una plaga que hi va haver fa anys, moment en què es va fer una prometença als sants patrons: si hi havia collites, anirien cada any a fer la processó a l'ermita de Vallcàrquera i hi plantarien i hi cremarien un pi. És a dir, associen la festa i el seu origen a la fertilitat dels camps, i engloben la Festa del Pi –festa pagana– a la dels Sants Patrons –festa religiosa–. L'endemà de la plantada i cremada es fa la processó a l'ermita de Vallcàrquera.

En general, podem destacar que la gran presència d'elements de càrrega simbòlica i identitària com les barretines, les faixes, els trabucs, les espartenyas, etc. contrasta amb l'absència de banderes a la copa de l'arbre.

Vinebre

A Vinebre (Ribera d'Ebre), els cartells penjats pel poble anuncien el programa d'actes de la

Moment de l'aixecada de l'aubi a la nit (Vinebre).

Festa de Sant Miquel. El primer divendres de maig, a la tarda, s'organitza una plantada de l'aubí (àlber) per als més petits, a la plaça de l'església, i a les 12 de la nit comença el ritual de la *Plantada de l'Aubí*.

Els joves van apareixent a partir de la 1 de la matinada al Bar Mossega, que es converteix en punt de trobada. Són gent del poble, però fa temps que no es veuen, és un retrobament amb els de sempre. Hi predominen els joves, però també hi ha gent de mitjana edat. La reunió s'allarga fins a les 2, entre copes i música va pujant de to. Arriba una batucada i a quarts de 3 de la matinada, un tractor. Seguidament, la batucada marca el moment d'anar a buscar l'arbre. Hi ha gent que puja al tractor i d'altres que els segueixen amb el cotxe. A uns 2 km, s'aturen al costat del riu, entre camps sembrats. L'arbre és un aubí que ja han escollit prèviament –a terra hi ha una marca de pintura-. Hi ha una cinquantena de persones, cadascú amb la seva beguda a la mà. De forma aparentment desordenada, un noi jove talla l'arbre amb una motoserra, sense un avís previ. La batucada va sonant, cosa que dificulta escoltar les directrius i el pas que cal seguir. Amb les cordes estiren l'arbre i el col·loquen encarat al tractor. Treuen les cordes, el puguen al tractor, el lliguen i el porten arrossegant. Hi ha unes deu persones a dalt del tractor que l'aguanten. Les maniobres fan moure el tronc de l'arbre i els que el segueixen caminant l'han d'anar esquivant. El tractor, amb l'arbre enganxat, torna pel mateix camí per on ha vingut i els cotxes el segueixen en caravana.

Quan arriben al poble descarreguen l'arbre i l'estiren amb cordes fins a la plaça, passant per carrerons estrets i maniobrant el tronc per passar entre cantonades i cotxes aparcats. Mouen dos cotxes a pes i tallen un tros del tronc per poder fer-lo passar entre els carrers. Així i tot,

Els joves col·loquen un tros de tronc horitzontal per fer de topall mentre els altres estiren de les cordes (Vinebre).

en una ocasió es trenca una canonada d'aigua. Quan arriben a la plaça de l'església hi ha molta gent esperant. La batucada sona. Treuen la tapa del forat que ja està fet. Lliguen tres cordes al tronc i col·loquen el tros de fusta que ha sobrat del tronc al costat del forat fent de topall. Tallen tascons del final del tronc per poder-lo entrar al forat. Les mitges llunes que en resulten, les posen sota el tronc –en posició horitzontal– perquè no rellisqui. No hi ha cap més eina que la motoserra i les cordes.

L'arbre és gros i no gaire alt, però el tronc és gruixut i tort. Posen al forat una branca gruixuda amb fulles, que fa d'aixecador o cullera. Alguns joves es posen a la punta del tronc que està aixecada perquè el tronc està tort i fan palanca per encaixar-lo al forat, mentre els de darrere l'aixequen a pes. Quan està una mica aixecat i encarat al forat, uns quants de darrere van a buscar els vents i estiren les cordes. Hi ha diversos intents d'aixecar-lo, però l'arbre cau. Ningú no dirigeix la maniobra i es respira un ambient de descontrol amenitzat per l'alcohol. Hi ha els homes que planten l'arbre –dos o tres veterans d'entre quaranta i seixanta anys i la resta que en tenen entre vint i quaranta– i les dones que observen. Tothom

Els joves estiren les cordes per equilibrar l'aubí (Vinebre).

diu i fa la seva. L'arbre cau sobre un edifici del costat i ocasiona desperfectes –es trenquen els vidres d'una finestra i cauen uns fils elèctrics-. El tornen a aixecar i toca la façana de l'església i les agulles del rellotge. Tallen un tros d'arbre per facilitar-ne la plantada. Amb moltes maniobres aconseguen tornar-lo a aixecar, però tenen problemes per falcar-lo.

Van equilibrant l'arbre amb les cordes, però els costa molt controlar-lo. L'arbre fa moviments de pèndol. Hi ha tensió entre els observadors, alguns demanen que s'aturin:

«S'estan carregant el poble, que no ho veieu?» «Que no dieu res les de l'Ajuntament?» «No, és que no podem dir res.»

La batucada està en silenci. Hi ha un seguit d'intents fallits. Els costa plantar-lo. Posen l'arbre dret, però queda inestable. Finalment, el falquen bé i el jove de la motoserra puja per la corda, s'agafa al tronc i treu una corda. Hi ha comentaris:

«Baixa! Què fas?»

Hi ha gent que no vol mirar. No veuen clar que l'arbre aguanti. Després puja un altre jove pel tronc i treu les altres dues cordes. Comencen a plantar l'arbre cap a les 4.15 de la matinada i acaben a les 5. L'endemà al matí, els joves van caminant fins a l'ermita de Sant Miquel, on a les 11 hi ha missa major cantada pel Cor Parroquial.

És una festa poc organitzada, sense permisos. L'Ajuntament paga els desperfectes. És una festa dels joves que s'associa a la nit i a la gresca. El bar, la batucada i l'arbre són elements que actuen d'aglutinadors.

Després de recollir dades de cada una de les celebracions, podem observar que cada localitat té les seves particularitats: una festa està més organitzada que una altra; el perfil de participants canvia; l'espècie d'arbre és diferent; les tècniques de plantar-lo són diverses i estan relacionades amb les característiques de l'espai on es planta; unes estan més mecanitzades que d'altres; el paper de les institucions pot ser bastant present o absent, etc.

El fet de documentar totes aquestes festes ens permet tenir més elements de contrast amb la d'Òrrius i cal destacar que no és un cas aïllat, però sí que és un cas singular.

4. El Maig a Òrrius

La Plantada pas a pas

El dia de la Plantada del Maig és llarg. Des que es va a escollir l'arbre fins que es deixen les penyores o objectes al voltant de l'arbre poden passar dotze hores. No obstant això, nosaltres distingim diferents fases.

Els joves transporten a pes el poll fins a la plaça.

Primera fase: escollir l'arbre

A les 5 de la tarda del dissabte, al bar del Club d'Òrrius, es troben un grup reduït de joves, entre ells en Pau i en Sergi, als quals anomenarem *dirigents*. Cap a les 5.30 van a buscar els cotxes. No es diuen res de cap on van. Fan una primera parada al bosc de Can Planas, fan una ullada i pugen al cotxe. A mig camí, tornen a parar. N'han vist un que els agrada, però és difícil de tallar. Marxen. Comenten que són pollancretes petits i torts i que potser hauran d'anar al bosc de darrere de Cal Truch. Aquesta opció, però, no agrada a en Pau per la poca distància que hi ha entre aquest bosc i la plaça.

Finalment decideixen anar al bosc de Cal Truch. Són les 6 de la tarda. Aquest bosc es troba al costat de la riera, al bell mig del centre urbà. L'accés, però, és difícil: un caminet amb un pendent considerable i un esvoranc que el parteix al llarg d'uns dos o tres metres. Un cop dins del bosc, hi ha un arbre de través i tot de mates i ortigues que dificulten el pas. Localitzen l'arbre que busquen: és llarg i recte. Dubten de la ubicació, costarà de treure'l i transportar-lo fins a l'entrada del poble. Però, finalment, en Sergi el talla. Aplaudeixen i observen el terreny. Cal treure l'altre arbre que barra el camí, perquè sinó no podran passar. El tallen i surten del bosc. Van a comprar les botifarres, l'oli, els tomàquets, la beguda i les galetes per després de plantar l'arbre. Marxen cap a les 7.

L'arbre es talla amb motoserra la mateixa tarda de la plantada.

Segona fase: preparatius

A un quart de dotze de la nit, la plaça de la Constitució està plena de gent jove –unes quaranta persones que van arribant-. En Pau ve carregat amb pales i un carretó que els ha de servir per posar sorra allà on faran les botifarres. Els participants van arribant a la plaça, molts d'ells amb barretina. Destapen i netegen el forat on s'hi ha d'encaixar l'arbre. Treuen les pilones que els poden molestar de la plaça i porten branques i troncs per començar a fer la brasa per a les

El forat fet expressament a la plaça empedrada on es planta cada any l'arbre.

Algunes de les eines que s'utilitzen per plantar el poll.

botifarres. Van a buscar les escales i les cordes a l'Ajuntament, que és al costat, i un dels participants porta un parell de bastides.

Tercera fase: transport de l'arbre

Cap a les 0.20 gairebé tothom marxa de la plaça per anar a buscar el poll al bosc. En total són unes seixanta persones, tant homes com dones, d'entre 15 i 45 anys. També hi ha nens i nenes d'entre 10 i 15 anys que són fills d'alguns participants més grans.

Alguns dels participants al bosc carregant l'arbre a pes.

Un cop al bosc, en Sergi i en Pau donen les instruccions per començar la maniobra de treure l'arbre del bosc. Quan parlen, tothom calla. Transmeten autoritat i els altres els respecten, escolten i obeeixen. Comencen la maniobra dirigits per les indicacions d'en Pau i en Sergi. Hi ha moments en què tothom parla i crida. Els dirigents reclamen atenció i silenci per tal que els participants més joves puguin seguir les indicacions correctament. Requereix esforç, l'arbre pesa molt i és llarg, el terreny difícil de veure en la foscor de la nit. Després de completar un moviment, tots criden i aplaudeixen eufòrics. Els dirigents demanen que es netegi una part del bosc plena de canyes i un grup de joves s'hi llença al damunt. Un cop fora del bosc fan una maniobra per encarar l'arbre a la plaça amb la copa al davant. En Josep, un antic dirigent, supervisa l'ull de l'arbre.

Quarta fase: plantada del Maig

Són les 2 de la matinada quan arriben amb l'arbre a la plaça. Els dirigents van mesurant la llargada de l'arbre apassant i apamant el diàmetre del tronc.

Arribada de l'arbre carregat a pes a la plaça.

Cal comprovar si el poll és prou llarg i si cap al forat; també, si la copa o l'ull de l'arbre s'ha trencat. En Pau talla un tros del final del tronc. En fa falques per poder fixar l'arbre al forat, un cop plantat. També talla algunes branques de la copa de l'arbre. La resta dels participants observen. Un d'ells diu que l'arbre fa uns 19 metres. La calma i la tranquil·litat s'apoderen de tothom. No hi ha pressa, però es respira molta expectació i emoció entre els participants. A banda dels participants, hi ha quatre o cinc espectadors adults, entre ells el mossèn, una regidora de l'antic govern i un antic dirigent que observa la plantada. En Pau lliga les cordes a l'arbre i quatre nois joves pugen a dalt de la teulada. De cop i volta un exclama que falta la bandera i un jove va a casa a buscar la senyera i la bandera del Barça.

A les 2.45 de la matinada, comencen a aixecar l'arbre. Col·loquen les dues escales i la bastida, al tronc de l'arbre. Des de davant, l'aixequen a pes; des de darrere, empenyen o aguanten el tronc de l'arbre. La primera escala fa la força. Els de darrere empenyen endavant; els de davant aixequen l'escala cap amunt fins a col·locar la copa sobre la teulada. Durant aquesta maniobra, es trenquen moltes teules de la teulada de l'església a causa del pes del tronc.

Detall de les cordes lligades al tronc del poll per a la plantada.

Per aixecar l'arbre es fan servir escales i bastides.

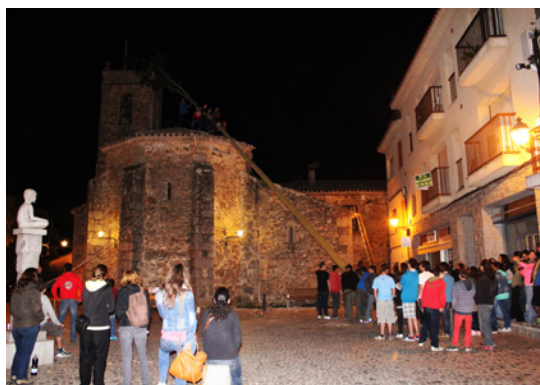
La teulada de l'església serveix per recolzar l'arbre i facilitar la maniobra.

Ara manen els de la teulada: quan ells donen l'ordre, els altres han d'empènyer l'arbre en direcció a la teulada i col·locar la copa. Mouen la primera escala més avall i van repetint aquesta seqüència fins a tenir tot l'arbre recolzat a la primera teulada de l'església. Després aixequen la copa i la recolzen a la segona teulada de l'església, gairebé en paral·lel i tocant al forat.

Els participants continuen aplaudint i cridant cada vegada que aconseguen fer un moviment. Llavors els dirigents donen l'ordre d'agafar les cordes que fan de vents. Es formen tres grups de joves que estiren les cordes. En

L'arbre recolzat a la primera teulada de l'església.

L'arbre recolzat a la teulada més alta de l'església.

L'arbre encaixat dins del forat mentre amb els vents es posa recte el tronc.

Josep també intervé donant consells sobre com fer aquest moviment, que és un dels més delicats. Mentre en Sergi prova d'encaixar el tronc al forat, els vents mouen l'arbre i el posen en posició perpendicular a terra. Es tracta del moment més emocionant i intens de la festa. Una maniobra equivocada pot fer caure l'arbre. Continuen amb la tasca dels vents per a l'encaixada final. Enmig d'un silenci absolut, la concentració és màxima. Només intervenen els dirigents. Després d'alguns moviments rotatius de l'arbre, s'encaixa en el forat i quan ja està dret i s'aguanta sol, tothom comença a aplaudir i a cridar d'alegria. En Sergi

i un altre participant acaben de faltar l'arbre i tiren els caps de les cordes sobre la teulada. Són les 3.35 de la matinada.

Cinquena fase: la botifarrada

Ben a prop del Maig hi ha la carn a la brasa, el pa amb tomàquet i la beguda que els participants s'espavilen a agafar. En Sergi marxa, treballa al Servei de Manteniment de l'Ajuntament i l'endemà, a les 7 del matí, ha de tornar a la plaça per netejar totes les deixalles generades durant el Maig. Alguns dels joves i nens comencen a portar testos i altres objectes de les cases i els deixen al voltant del Maig. Molta gent se'n va i només hi queda una desena de persones.

Sisena fase: ofrenes, penyores, sacrificis o escarments

Els més grans planegen fer-ne alguna de grossa. Parlen d'anar a buscar un burro i un poni a dues cases; també de portar un jeep que està aparcades de fa temps al mateix lloc. Finalment, van a buscar el burro i el poni i els lliguen a la plaça amb una mica de palla perquè vagin menjant. Al voltant de l'arbre hi ha cadires, plantes, una escombra, unes vambes, etc. Són les 6 del matí.

A les 7, arriba en Sergi amb un company de feina i escombren la plaça. Cap a les 8 comencen a aparèixer els veïns i veïnes més curiosos. A alguns els ha despertat el burro que, de tant en tant, brama. Donen pomes als animals i cap a les 9 apareix l'amo del poni i s'emporta els dos animals. Al llarg del dia es van apropant la resta de veïns a recollir les seves pertinences. Però alguns d'aquests objectes es quedaran dies o setmanes a la plaça.

Alguns dels objectes agafats de les cases al voltant del Maig.

El Maig roman a la plaça durant unes setmanes.

El context

Òrrius està situat a cavall de dues comarques: el Vallès i el Maresme. Pertany al Maresme i es caracteritza per ser el poble més petit d'aquesta comarca. Òrrius és un poble rural envoltat de muntanyes –la més alta és Céllecs– i amb un microclima fred, especialment a l'hivern, a causa de la seva situació geogràfica, que el distingeix de la resta de pobles i ciutats que l'envolten. Seras i Corominas (1996) explica que els estudiosos de la llengua consideren l'origen etimològic d'Òrrius a partir del mot llatí *auri rivus*, 'riu d'or'. Però també hi ha qui creu que prové de l'evolució de la paraula llatina *horreus*, 'graners'.

Òrrius té una població de 655 habitants, ara bé, cal tenir en compte que molts d'aquests habitants no hi resideixen tot l'any.

Pel que fa al teixit econòmic, l'activitat agrícola és, actualment, molt escassa. La major part de la població treballa fora del poble. D'entre les poques activitats industrials que hi ha a la vila, destaquen la construcció i la pedrera, a banda dels pocs comerços existents.

Pel que fa a l'activitat cultural de la vila, a banda de la Festa del Maig, cal destacar el Pessebre Vivent, que reuneix molts visitants durant

La plaça de la Constitució d'Òrrius amb l'església al fons.

les dates nadalenques; la Festa Major de Sant Andreu, que és el patró d'hivern, i la Festa Major de Sant Antoni Màrtir, a l'estiu. A part d'altres celebracions, com Sant Joan, el Carnestoltes, etc., a Òrrius també s'hi havien celebrat els Tres Tombs, una festa que els veïns i veïnes recorden amb molt d'entusiasme.

Amb tot, la gent gran ens explica que el poble ha anat canviant. Antigament, Òrrius estava envoltat de vinyes i d'horts i la gent es dedicava a pagès. Les muntanyes estaven minades de conreus, contràriament a l'actualitat que es caracteritzen per la verdor dels boscos -hi ha antigues plantacions de pollancre als voltants-. En aquest entorn hi havia nombroses cases de pagès, algunes d'aquestes encara es conserven, com ara Can Prat, Can Femades o Can Triadó. El poble quedava estancat en un cul-de-sac fins que no es va fer la carretera que comunica amb la Roca del Vallès, atès que l'únic accés a la vila era a través de la carretera que comunica Argenton i Dosrius. Tot plegat feia que els pocs veïns i veïnes que residien al poble durant tot l'any no sortissin gaire d'Òrrius i es relacionessin més entre ells. És així que trobem famílies que comparteixen els cognoms: Cunill, Triadó, Planas, Cuquet, etc., a causa de qüestions geogràfiques i, probablement, també econòmiques, lligades a la figura de l'hereu. D'aquesta manera, les aliances matrimonials a Òrrius van estar al llarg d'algunes generacions molt demarcades al municipi.

Amb els anys, el poble ha anat rebent nous veïns i veïnes, alguns d'ells estiuejants que s'hi han acabat instal·lant definitivament, d'altres que procedeixen de municipis propers o fins i tot de Barcelona. Però, Òrrius ha mantingut les característiques d'un poble rural. La política urbanística municipal ha prioritzat el manteniment d'una estructura de poble petit, sense grans edificacions ni urbanitzacions. Tot plegat

ha fet que les relacions socials entre els seus veïns i veïnes siguin intenses. Pràcticament tothom es coneix i es troben o coincideixen a la plaça, a la botiga, al club, a la piscina a l'estiu, etc. I, com anirem veient més endavant, les relacions intergeneracionals esdevenen una característica intrínseca molt significativa de les relacions socials del poble, que revelen una part del seu tarannà. Tanmateix, Òrrius ha sabut mantenir el seu estil de vida basat en el manteniment d'uns valors propis de convivència i en la proximitat de les relacions socials, tot i tenir nuclis urbans propers com Mataró o Granollers.

El pas del temps del Maig a Òrrius

L'única referència històrica sobre el Maig a Òrrius és la de l'historiador Josep M. Roqué en el seu llibre *Òrrius (el Maresme). Contribució a la història del poble* (1998), on fa referència a la celebració de l'Arbre Maig a Òrrius i altres pobles del Maresme. L'origen de plantar el Maig és precristià i vitalista, tot i que la data documental més antiga que es coneix és la de l'any 1301. Aquest costum era comú a moltes poblacions catalanes i de Castella ja en el segle *xvi* i s'ha mantingut fins no fa gaire. A Òrrius, el segon dissabte de maig s'anava a buscar un arbre al bosc, un pollancre, tan alt com fos possible. Havia de ser conduït a pes de braços i sense tocar a terra. A diversos pobles del Maresme, la fadrinalla anava a buscar l'arbre seguida pel flabiolaire. Quan localitzaven l'arbre idoni, el músic donava la volta sencera a l'arbre, tot tocant el flabiol. Aleshores el seu propietari en perdia tots els drets i passaven a la fadrinalla. Antigament, l'arbre es deixava a la plaça tot l'any fins al Divendres Sant següent i, al seu voltant, s'hi celebraven danses i actes importants de caràcter col·lectiu.

Imatge del transport del poll del bosc a la plaça.

A través de les entrevistes fetes a les generacions més grans, hem pogut constatar quins elements de la festa han canviat i quins s'han mantingut. Això ens ha permès fer-nos una idea de la transformació d'alguns aspectes de la festa, en alguns casos inevitable a causa dels canvis socials, econòmics i polítics que hi ha hagut al llarg del temps. Però també de la pervivència del ritual, que s'ha mantingut amb pocs canvis formals. Començarem a veure, doncs, quin paper hi juga la tradició i constatarem que el ritual retrata una estructura social determinada en un moment o altre.

Alguns d'aquests informants ens han comentat que, fa aproximadament 60 anys, era una festa on només hi participaven majoritàriament els homes solters, en petit comitè. Tot l'acte ritual, des d'anar a tallar l'arbre al bosc fins a plantar-lo a la plaça del poble, es feia a la nit i en silenci; no volien ser descoberts. L'arbre s'agafava a algun propietari, sense demanar permís. El propietari de vegades s'enfadava i d'altres, ho acceptava –algun havia anat a l'Ajuntament a queixar-se, però no hi havia res a fer-. En aquella època, els pollancre tenien un valor econòmic, la fusta, que es considerava de poca qualitat, s'uti-

litzava per fer caixes de cava, pasta de paper o palets.

L'arbre es tallava a la nit, amb destal, i era transportat a pes. Es plantava a la plaça de la Constitució amb cordes –o corrioles– que havien agafat dels pous de les cases juntament amb les escales d'algun paleta. La teulada de l'església es feia servir com a punt de recolzament a l'hora d'aixecar l'arbre –algun informant ens ha comentat que les teules que es trencaven, les havien d'arreglar els participants alguns dels quals eren paletes-. A l'hora de plantar-lo se seguia una tècnica determinada que era traspassada de generació en generació. El forat on es plantava l'arbre s'havia de fer a mà, ja que el terra de la plaça era de sorra. L'arbre que es plantava era un pollancre. Havia de ser alt –més alt que el campanar–, recte i bonic. Si es trencava la copa se n'havia d'anar a buscar un altre. A dalt de l'arbre hi penjaven una bandera catalana i algú s'hi enfilava a treure les cordes perquè les havien de menester mentre el Maig estigués plantat.

Després de plantar-lo, anaven a buscar verdures i fruites dels horts de les cases i sopaven tots junts amb el que havien arreplegat. No es feia brasa, tot era fred. Seguidament, s'anava a les cases a buscar objectes per deixar-los a la plaça, al voltant de l'arbre. Entre aquests objectes, hi havia roba estesa de les noies que empaitaven, testos, cadires, carros, gàbies amb conills, etc. Sovint els que rebien eren els veïns que l'any anterior s'havien enfadat, veïns a qui es volia cridar l'atenció. Moltes de les bromes es feien a persones concretes, que no podien dir res i havien d'acceptar-ho –tot i que no sempre era així-; l'endemà havien d'anar a recollir els objectes a la plaça, moment en què el poble feia els comentaris i les crítiques pertinents en to d'humor. Els informants ens comenten que abans els conflictes es resolien entre ells mateixos. Els

que plantaven l'arbre ho feien per passar-s'ho bé; ja ho coneixien dels seus avis i dels seus pares i ho havien mantingut.

Amb el temps, hi ha hagut alguns canvis significatius que, com anirem veient, estan relacionats amb els canvis socials i econòmics del moment; no obstant això, la seqüència ritual de la plantada es manté molt fidel als orígens. Des de fa uns 15 anys les dones també hi participen i els protagonistes són persones del poble i amics de pobles veïns d'edats compreses, majoritàriament, entre els 15 i els 40 anys. L'Ajuntament finança la festa pagant el sopar i el material per a la plantada –cordes, escales...–, també inclou la festa en una assegurança anual per a les festes del poble i repara la teulada de l'església. L'arbre, que a penes té valor econòmic,⁵ es talla a la tarda amb motoserra. Una vegada plantat, els participants fan repicar les campanes. Les bromes que es fan a la nit ja no tenen tant de pes, tot i que es continuen agafant testos i altres objectes de les cases per deixar-los a la plaça. Es fan aleatòriament i moltes persones les consideren *gamberrades*.

La tradició de plantar-lo

Al llarg del treball de camp, alguns dels participants ens han anat oferint explicacions sobre l'origen històric de la Festa del Maig, però la major part d'ells ens han expressat un desconeixement de l'origen de la Plantada del Maig.

Amb tot, hem consultat alguns dels autors que han descrit les festes relacionades amb la primavera, i més específicament el Maig, a Catalunya,

⁵ Actualment, atès que el pollancre no té el valor econòmic d'abans, no se'n fan plantacions noves i les que hi ha s'estan envellint (els pollancre són massa grossos per plantar-los).

a Espanya i en l'àmbit europeu. Entre els estudiosos que han investigat aquesta festa de manera més exhaustiva, trobem explicacions que situen l'origen de les festes del Maig en l'època de l'Imperi Romà i relacionen aquestes celebracions amb les festes en honor a la deessa Maia. Lluny d'aquesta hipòtesi, Caro Baroja (1979) afirma que hi ha escrits del segle XVI que mostren que les festes del Maig eren molt conegudes arreu. Ara bé, l'explicació genèrica que més abunda a la bibliografia sobre el Maig és que l'origen es troba en les festes agrícoles relacionades amb la primavera. Aquestes festes poden tenir un caràcter dendrològic, és a dir, tota la celebració gira al voltant d'un arbre o d'una forma vegetal, com és el cas del Maig d'Òrrius, però també pot girar entorn d'una forma humana, com és el cas de les festes del *Mayo* o la *Maya*, que s'han celebrat principalment a Espanya. També s'han documentat variants mixtes que combinen formes vegetals amb humanes. Leopold von Shroeder (a Caro Baroja, 1979) considera que l'origen del Maig podia ser indogermànic per la similitud d'aquesta festa amb el ritual que festejava el sol i l'aigua, en aquella zona. Combinant aquestes interpretacions, Amades (1952) sosté que a través d'aquests ritus es buscava purificar i assegurar bones collites, i considera que les

Un participant descansant sobre el tronc tallat durant el transport de l'arbre a la nit.

danses que s'hi feien tenien la funció d'agraïment als esperits que donen vida als arbres pels fruits obtinguts.

Aquestes són, molt sintèticament, algunes de les explicacions que ofereixen els estudiosos que s'han interessat a esbrinar d'on han sorgit o han derivat aquestes festes. Al llarg del treball de camp, quan preguntàvem als participants sobre l'origen de la festa, alguns ens deien que els havien explicat que eren festes molt antigues relacionades amb la fertilitat, la prosperitat de les collites, etc.:

«L'arbre té un significat: esperança, bonança. És per demanar bonança. Em sembla que va lligat a les terres. El mes de la prosperitat de les terres.»

Un altre informant va insistir que:

«[...]era una manera de protestar contra els senyors feudals pel dret de pernada sobre la dona. És a dir, una manera de manifestar-se contra el senyor feudal; per això, per això, només era una festa d'homes.»

Però la gran majoria de participants no tenien cap idea de l'origen. Mostraven interès a saber-lo quan els ho preguntàvem:

«No en tinc ni idea, no me n'he preocupat.» O bé: «No, és que jo sempre hi he anat i ja està, és tradició», o encara «Jo sempre ho he vist. És tradicional. No és una tradició imposada els últims anys sinó de fa 100, 150 anys. No en tinc ni idea. Això m'ho haureu d'explicar vosaltres.»

És a dir, per una banda, trobem que les poques interpretacions històriques que en fan els informants mostren les fluctuacions de les explicacions al llarg del temps en què, durant una època, s'ha donat preeminència a una determinada explicació per sobre d'una altra. Però, per altra banda, els informants expressen una manca d'interès a conèixer l'origen d'aquesta festa. No hi ha necessitat de saber-ne el perquè –sempre

s'ha fet!– i ho resolen afirmant que és una tradició. Per tant, no els genera cap contradicció el fet de no saber-ne l'origen ni el significat de la festa per als seus avantpassats, ja que el que és fonamental és que cada segon dissabte de maig es porti a terme l'acció d'anar a plantar el Maig.

Ara bé, sembla que la coincidència de la Plantada del Maig amb la primavera no és casual. És la resposta de la comunitat a l'arribada de la primavera i té lloc una relació fàctica amb la natura. Però a Òrrius, i en el moment actual, el significat d'aquestes explicacions sobre l'origen han quedat desfasades. És a dir, l'argument sobre el dret de pernada o sobre la fertilitat dels camps i de les collites no té sentit en l'actualitat. Agafant la idea de Wittgenstein (1992), a Òrrius és l'acció, la vivència, i no el contingut, les que doten de significat la Festa del Maig. És a dir, el que argumentem és que en el cas de la Festa del Maig d'Òrrius és innecessària la cerca d'una explicació històrica dels orígens perquè actualment el Maig ha pres un altre significat que no procedeix tant del contingut ni de l'explicació que se li vol donar a la plantada, sinó del que es fa realment quan es planta, és a dir, de l'acció de plantar l'arbre.

«“Esa costumbre es sin duda, antiquísima”. ¿Cómo sabemos esto? ¿Sólo porque se tienen testimonios históricos de tales costumbres antiguas? ¿O hay otra razón que se obtiene desde una interpretación? Ahora bien, incluso si se demostrara históricamente el origen remoto de la costumbre y su derivación de una costumbre anterior, siempre sería posible, sin embargo, que la costumbre no tuviera en la actualidad nada en absoluto de ella [...] Pero dicho origen, no obstante, puede ser completamente incierto, por lo que se podría decir: “Por qué preocuparse de una cuestión tan incierta?”» (Wittgenstein, 1992:55).

Reprement l'argument de la tradició de plantar el Maig que utilitzen els informants, veiem com aquesta argumentació legítima el poble

a celebrar una determinada festa. Seguint les explicacions de Hobsbawm i Ranger (1983), la tradicionalitat dóna legitimitat a la festa en remetre-la i connectar-la amb un passat recreat per a tal efecte. Promou, d'aquesta manera, un cert sentit de continuïtat i perpetuïtat davant de situacions de canvi social i contribueix a reforçar identitats, sempre precàries, sovint al servei de determinats projectes polítics o sistemes d'autoritat, amb un sistema simbòlic propi precari, i/o la voluntat d'establir-se com a hegemònics; però, com anirem veient, no és el cas de la Festa del Maig a Òrrius. Alguns informants ens comenten per què ho celebren:

«Perquè és tradició!» «Perquè ho hem fet sempre, perquè ho hem viscut i ho seguim endavant!»

A la vegada, els participants de la festa expressen la voluntat de mantenir la festa com se celebrava abans:

«Aquest any he sentit que es farà a les 12, com antigament.» «A Dosrius sé que el planten amb una grua, és tristíssim. Llavors no és la tradició, no estàs fent una festa que hauria de ser el que ha sigut sempre... no té cap emoció de res!» «Però jo sóc partidari de com es feia abans.»

Fins i tot, manifesten la voluntat de recrear-la a fi de reproduir-la com abans. Per exemple, tallar l'arbre amb destrat o utilitzant forques d'alzina per recolzar l'arbre:

«A mi, una cosa que m'agradaria provar, que és algo que jo he sentit que es feia abans i que nosaltres no fem, és que quan estan a dalt de l'església i l'arbre està molt dret [...] llavors hi havia gent que es posava més enrere amb unes forques fetes d'alzina i sense pujar a la teulada.» «Mentre es pugui fer com a l'antiga... També seria lo seu tallar-lo amb destrat, seria més autèntic!»

Veiem, doncs, com l'argument de la tradició esdevé una justificació de com s'està fent ara,

ja que, com hem vist, la tradició no és quelcom estàtic sinó que es va recuperant, reconstruint i reinventant amb els anys.

Una festa de transmissió oral

Una de les característiques de la festa és que es transmet de forma oral, de generació en generació. Es transmet la tradició, en sentit ampli, i els elements que configuren la festa: des de la tècnica fins al procés ritual. Per conseqüència, com que és una festa dels joves, hi ha un relleu generacional; quan els que hi participen ja tenen una edat, donen pas als més joves i asseguren la transmissió de la tècnica.

«El meu pare també s'hi posava a dirigir, no? Jo crec que... jo almenys d'aquesta gent són els que nosaltres hem après. D'aquestes generacions. Llavors la tècnica, que és una tècnica que ha passat de pares a fills.»

Les persones grans són les encarregades de transmetre la festa als joves. Els més vells són els que tenen més experiència en la festa i els que tenen el coneixement de la tradició, el coneixement autèntic, tal com ells mateixos el denominen. I és autèntic perquè forma part del passat.

Moment de descans una vegada l'arbre ja està a la plaça.

Els joves, que en són descendents, prenen els més vells com a referent.

A través de la festa es dona una continuïtat entre generacions d'un mateix poble, la qual cosa confereix una identitat del lloc entre la gent del lloc. Alguns joves, no tots, parlen d'un respecte de la tradició i dels grans i consideren que és responsabilitat seva donar-li continuïtat. Els joves, en general, senten que ho han de mantenir per donar pervivència a la identitat del poble, ja que molts d'ells identifiquen ser d'Òrrius amb participar a la Festa del Maig.

«Cal preservar-la pels anys que deu portar d'història, no serem nosaltres qui deixarem de fer-la.»
 «Sempre hi haurà mans, per molta penya del poble és una festa molt esperada. El Maig sempre és el mateix: és tradició. Lo antic sempre és guapo.»
 «Tots els anys s'ha fet. Pel respecte per la tradició, perquè la gent gran per nosaltres, que encara participa una mica, ja ens ho ha inculcat.»

Per altra banda, hi ha un relleu generacional a la festa, la qual cosa ha esdevingut el mitjà per assegurar la seva continuïtat. Aquest relleu té lloc en funció de l'edat, la voluntat, el temps de participació a la festa i el coneixement de la tècnica. Al llarg d'aquests últims anys, hem pogut constatar que, si bé no és un relleu exclusivament familiar, hi ha famílies en què el relleu s'ha fet d'avis a fills i néts, d'avis a néts o de pares a fills.

«Però això ja ve dels pares, dels avis..., això ja ve d'altres generacions, saps què vull dir? No sé quantes però... de tres generacions que nosaltres sapiguem segur.» «Jo penso que no es perdrà mai perquè com que hi ha diferents generacions, aniran pujant. Igual com hem fet nosaltres, d'aquí uns anys que nosaltres ja no veurem portar el carro hi haurà altra gent que el voldrà portar, saps? Això és lo maco.»

El relleu és progressiu, és a dir, amb els anys, les persones que es van implicant més en l'organització de la festa van assumint més tasques.

Depenent de la generació, i segons la mentalitat del context social del moment o del caràcter de la persona que dirigeix, s'és més o menys estricte o permissiu. Ja hi ha qui s'encarrega, però, de ferlos saber què és el que han fet bé o no amb relació a la tècnica. Per exemple, un any cap dels dirigents més antics no van anar a tallar l'arbre i els que van assumir aquesta tasca el van tallar amb dues puntes, cosa que, posteriorment, va dificultar molt la plantada. Anys enrere, els dirigents haurien sigut més estrictes i no haurien permès que es plantés un arbre amb dues puntes. Aquest fet hauria suposat anar-ne a tallar un altre.

«El que està clar és que si aquest any hagués sigut 15 o 20 anys enrere, aquest arbre no s'hauria plantat. L'arbre hauria arribat a la plaça i haguessin dit: aquest arbre no serveix, anem-ne a buscar un altre, per la doble punta. El que passa és que jo no vaig voler dir res per respecte a la gent que l'ha anat a tallar, saps que després és un problema pels propietaris. S'hauria sigut més estricte fa anys.»

Tanmateix, és participant a la festa i assumint tasques que s'aprèn a plantar l'arbre, és a dir *fer-ho*. Aquest fet també pot marcar quin paper assumeix cada participant a la festa en els anys següents (qui és dirigent, qui va a tallar l'arbre, qui puja a la teulada, etc.).

El ritual de l'Arbre de Maig

Com hem anat veient, la Festa del Maig, com tota festa, integra un ritual: serveix per mostrar la regularitat del temps i la immutabilitat; va contra els canvis; restableix l'ordre social en el desordre que l'envolta; té un caràcter d'obligatorietat, i marca unes pautes d'acció.

Si bé sembla que el ritual que presenta el Maig actualment ha mantingut la forma amb el temps, l'associació a algun tipus de culte sagrat

Imatge del Maig plantat amb el campanar d'Òrrius al fons.

no és vigent. Fàbregas (1979) expressa aquesta dessacralització d'alguns cultes en què la forma ha mantingut una estructura molt igual o semblant. En general, doncs, per alguns autors, molts rituals s'han dessacralitzat; però no per això han perdut el caràcter de "ritual". Quan ens referim a 'ritual' delimitem conceptualment aquest terme, ens allunyem de l'ús i dels significats clàssics relacionats amb el camp religiós i l'ampliem a l'estudi dels ritus seculars (Ariño, 1998:10).

Centrant-nos en el significat, veiem com el contingut, el significat i la funció no interessien, d'entrada, als participants del Maig a Òrrius; la interpretació, en principi, no és tan important. Amb tot, podem afirmar que l'eficàcia del ritual del Maig sí que amaga alguna cosa més que plantar un arbre, alguna cosa que dóna sentit a les persones que hi participen. És a dir, tot i que no es faci un culte a l'arbre, és a través de la festa,

de l'acció, que els participants experimenten un sentiment de pertinença, una experiència col·lectiva no tangible. Tal i com apunta Segalen (2005), Durkheim, que equiparava els rituals sagrats amb els profans, exposava que la santedat d'una cosa resideix en el sentiment col·lectiu, objectiu que es manifesta en el ritus, i destacava que l'eficàcia del ritus és social.

El ritual comporta una estructura, una seqüència d'actes que se segueixen consecutivament, l'ordre dels quals és lògic: tallar l'arbre per plantar-lo a la plaça. Tots els actes tenen una durada i una intensitat diferent, així, mentre anar a tallar l'arbre implica una petita part dels participants (dirigents i iniciats), portar-lo i plantar-lo és feina de tots o gairebé tots. Observem que el moment de plantar-lo és el més llarg i el més intens. Durant la botifarrada, hi ha gent que desapareix, entre ells, els més joves, que se'n van a dormir. Els que s'hi queden continuen amb l'última etapa, és el moment d'anar a buscar els objectes a les cases. Aquest acte apareix com a residual, atès que ja no hi ha el mateix volum de gent ni la mateixa intensitat d'emoció ni d'intenció; sembla més aviat una responsabilitat per poder tancar la nit i donar per finalitzada la festa. Així doncs, trobem que el ritual, entès com a seqüència d'actes, comporta un convencionalisme, on la incertesa no hi té cabuda. Un acte precedeix el següent. Cada any és el mateix quant a la forma, és repetitiu.

L'anarquia organitzada de la festa

Tots els participants en el Maig emfasitzen que la festa es caracteritza per ser *anàrquica*, *desorganitzada*, i quan preguntem per les normes que hi ha no tenen clar què respondre. Tot i que no hi ha ni una organització ni una estructura for-

malitzada, sí que es poden distingir unes normes implícites i un funcionament més o menys consensuat, o si més no, acceptat i respectat. És a través de la mateixa estructura ritual que s'estableix un ordre determinat, tant en la construcció externa (forma, actes), com en la interna (organització dels participants). D'aquesta manera, hi ha una estructura i es creen unes dinàmiques pròpies, a través de les quals es desenvolupa la festa de forma més o menys ordenada. Davant de la percepció de desordre, doncs, el ritual porta implícita una organització i una jerarquia interna que generen una sensació d'ordre als par-

Els participants tenen diferents funcions durant la plantada.

ticipants. Es crea una conducta que es repeteix any rere any i que comporta seqüències d'acció i formes de comunicació i de comportament (Ariño, 1998: 111). Aquesta estructura es manté en el temps, amb algunes variacions; l'estructura interna canvia en funció del perfil de participants i en funció de l'estructura social del poble, tot i que l'organització segueix el mateix patró. Segalen (2005) explica que és el caràcter flexible del ritual el que permet que es mantingui, malgrat els canvis socials.

L'estructura interna del grup de participants a la festa és força senzilla: la formen els dirigents, que són en Pau i en Sergi, que condueixen les maniobres, i la resta dels participants, entre els quals, tot i que aparentment formen un grup homogeni, hi podem diferenciar diversos subgrups en funció de l'edat i del coneixement de la festa, les habilitats, la implicació en la festa, i la participació directa o indirecta en el procés. Són els dirigents els que, prèviament i de manera poc explícita, s'encarreguen que cada any, a cada fase de la plantada, hi hagi persones suficients per tallar-lo, per pujar a la teulada, etc. És així com sorgeixen participants que s'interessen per anar a escollir l'arbre, i col·laboren en les tasques de tallar-lo, i d'altres que, per la seva habilitat i experiència, ocupen llocs determinats com pujar a la teulada –els que tenen més força–, empènyer el tronc en el moment d'encaixar-lo al forat o estirar les cordes. La resta de participants col·laboren amb les mans per transportar-lo i donen suport, amb la seva presència, als que tenen un paper determinant durant la maniobra. Entre aquests, hi ha els participants més joves –a partir de 12 anys, en funció de la permissivitat de cada pare– que s'inicien i que solen ocupar llocs que impliquen menys esforç, com per exemple col·locar-se a la copa de l'arbre a l'hora de transportar-lo aixecant les branques perquè no es tren-

quin. La resta hi tenen un paper més indirecte. Són els quatre curiosos del poble, que van a la plaça a presenciar l'acte; els implicats en alguna institució que controlen el desenvolupament de la festa, i els que anys enrere havien estat els protagonistes –entre ells, antics dirigents–, que supervisen el procés i donen algunes indicacions, aproven o desaproven:

«Els més grans sempre et deien: aquest any, aquell arbre d'allà és molt bo, oh, però costarà de treure. Hi havia pros i contres, però els grans sempre guanyaven.» «Quan era petit portava les branques aixecades així perquè no es trenquessin. Es trencava una branca i et queia una bulla! Més d'un cop se'ns ha trencat una punta, a tacos i a buscar-ne un altre.» «Però la generació ja som més nosaltres, abans eren ells. Estan allà, foten crits... i et deixes aconsellar.»

Amb tot, és bàsicament a través del coneixement de la tècnica que s'erigeixen els dirigents. Per dirigir s'han de complir alguns requisits: ser jove, del poble, haver participat durant molts anys a la festa, saber exactament la tècnica i les seqüències o actes que cal seguir, tenir coneixements i experiència a l'hora de tallar l'arbre, etc. Els dirigents són els que han consolidat tots aquests aspectes i, essencialment, el coneixement de la tècnica. Hi ha un moment en què s'han de retirar per donar pas als altres, a les noves generacions, un pas que es fa de forma natural, per interès, tot i que de vegades per obligació moral, com ens va comentar un antic dirigent:

«Jo em vaig haver de fotre-hi perquè no hi havia ningú que ho agafés. No et podies retirar.»

Veiem que hi ha un interès per part d'alguns participants d'anar assumint altres papers i, en conseqüència, càrrecs més decisius de la festa, la qual cosa els confereix un cert poder o protagonisme, un reconeixement dins del grup i, per extensió, dins del poble. Posem l'exemple d'un

participant que ja ha ocupat diferents rols i que fa anys que hi participa.

«A mi em molaria molt tallar l'arbre, em molaria substituir el meu germà, no per ser més important o menys, però és una funció del Maig que mola.»

A banda de saber la tècnica, un bon dirigent ha de tenir qualitats de lideratge per motivar i ensenyar als participants. Un aspecte que es veu afectat en aquest sentit és la recollida d'objectes de les cases o els actes intencionats amb caire de broma o denúncia, és a dir les penyores. D'aquesta manera, un bon líder provoca que aquests actes tinguin continuïtat, no només perquè s'han de fer segons el ritual. Aquesta situació es reflecteix a Òrrius, on en qüestió de pocs anys, i lligat a la transició del relleu generacional, les penyores estan perdent el pes que tenien abans.

«Aquí també es perdrà això. Sí, perquè la canalla que puja van a buscar 4 testos i ja està. S'anirà perdent a menys que algú en algun any vulgui fer alguna cosa concreta, com l'estelada aquest any.»

A banda dels dirigents, els altres càrrecs no estan preestablerts i depenen, tal i com hem dit abans, de la iniciativa, entre altres coses.

«Jo porto 3 o 4 anys pujant a la teulada, però perquè m'agrada, però cadascú... Estàs allà, el portes, doncs ara un agafa la corda, l'altre, l'altra. [...] Fins que no hi hagi algú altre, deixa'm pujar a mi..., doncs puja!»

Tot i que subratllen que no hi ha normes, aquestes són implícites; tothom ha de saber que a mitjanit s'ha de ser a la plaça, que quan un dirigent parla se l'ha d'escoltar i obeir. Les normes es van aprenent amb el temps, a base de participar-hi i a través del mateix procés d'aprenentatge i dels dirigents.

«Fins que no et diguin tiba, tu no tibes. L'any següent ja ho saps.»

Altres aspectes que s'han de saber, o que es donen per sabuts, són: que l'arbre ha de ser un pollancre més alt que el campanar, recte, estilitzat, d'una sola punta i el tronc no gaire gruixut per evitar que pesi massa i no es pugui plantar; que s'ha de vigilar especialment amb l'ull a l'hora de transportar-lo perquè si es trenca no es pot plantar i se n'ha de tallar un altre; que hi ha moments delicats en què s'ha d'estar atent, sobretot en el moment de fer encaixar l'arbre amb les cordes, i que aquella nit està permès entrar als patis i jardins del veïnat i agafar objectes per portar-los a la plaça.

Tot plegat és fiscalitzat per la gent més gran del poble que ho examinen tot i exerceixen de supervisors de la festa, jutjant si l'arbre escollit és bonic, recte, prou gran, etc.

«Sempre hi ha crítiques. Hi ha comentaris de la penya, pressió no: aquest arbre l'hauríeu d'haver tallat més petit...» «Cagum Déu, aquest arbre no val per res.»

I, per altra banda, els actes i accions estan permesos per les autoritats, que aquell dia legitimen accions no legítimes durant la resta de l'any, com són les ofrenes o penyores que es deixen al voltant de l'arbre o el fet d'agafar un arbre a un veí.

Com hem dit, són els dirigents els que manen i els altres obeeixen. Entre el grup dels dirigits, distingim algunes categories: els qui fa més anys que hi participen i ja saben de què va la tècnica assumeixen part de la direcció, o més ben dit, de l'orientació dels que tot just comencen, generalment els més joves. Per tant, hi ha una relació entre el coneixement i el poder que defineix el rol que es té a la festa amb els anys d'experiència. Així doncs, no és usual que una persona gran hi participi per primera vegada.

Cadascú fa el paper que li toca, i es comporta com a tal (dirigeix o obeeix), s'estableix una rela-

ció subordinada disfressada d'igualtat, ja que els participants no senten aquesta relació de poder, el que perceben és la unió del grup: entre tots es planta l'arbre. No hi ha queixes, la gent participa activament, cridant i fent silenci quan toca.

Els actors principals són els joves, diríem que és una festa dels joves d'Òrrius, la qual cosa els confereix una identitat com a grup. Abans era una festa d'homes, però, coincidint amb el canvi de rol de la dona en la vida social, actualment és una festa on el sexe no és un aspecte discriminador. Si bé els dirigents són homes, no podem afirmar que aquest rol o funció exclouï les dones, perquè no ha passat prou temps per poder-ho constatar, tenint en compte que els actuals dirigents recorden que quan ells van començar a penes hi havia dones.

Les dinàmiques són positives entre els que hi participen i es percep una relació solidària entre ells; aquell dia tothom està content, no hi ha enemics. Es crea una solidaritat dins del grup dels joves on, implícitament, la jerarquia per edat i funció és acceptada.

En síntesi, podem afirmar que el ritual del Maig d'Òrrius té com a funció mostrar com a incontrovertibles uns principis i uns valors que fan que el tu i el jo estiguin units. És a dir, que lluny de la interpretació i l'explicació de significats, l'eficàcia del ritual es mostra en l'acció, en el fet d'actuar més que en el de representar. El ritus es converteix en un fi en si mateix, on l'home pot expressar, a través de les seves normes, un món diferent del quotidià i recuperar una experiència col·lectiva. L'acte de participar en el ritual fidelitza els participants, els obliga moralment a no segregar-se del seu grup de pertinença, reforçant l'ordre social. És a dir, la Festa del Maig a Òrrius esdevé, tal i com apunta Artoni (1996), una reproducció del ritual d'una vella festa tradicional, fruit d'una producció secular del significat

per part de la comunitat local. És l'home festiu immers en un món on regna la individualitat i la secularització.

La institucionalització i la promoció de la festa

A Òrrius, la intervenció de l'Ajuntament en la Festa del Maig és, per dir-ho d'alguna manera, passiva. Assolir aquest nivell d'intervenció ha estat, com anirem veient, una fita dels joves.

L'Ajuntament comença a col·laborar en la Festa del Maig pagant les botifarres en el moment en què perceben que la festa es descontrola. És a dir, pagant la carn esperen poder posar condicions, sobretot en l'última part de la festa, quan van a buscar objectes a les cases i al carrer i els porten a la plaça, que és la que més controvèrsies genera. Amb el temps, els joves demanen que els comprin cordes noves i que els deixin les escales. L'any 2006, l'Ajuntament i la Comissió de Festes Joves va organitzar una Plantada del Maig infantil on van afegir altres activitats al programa (partit de bàsquet, gimcana, xocolatada). L'any 2008, l'Ajuntament va col·laborar amb els joves per fer augmentar la participació i va penjar cartells de la Plantada del Maig; aquest any, l'horari va canviar i es va convocar els participants a les 7 de la tarda a la plaça. L'any 2009, es va tornar a fer al vespre, a les 8. El darrer any no va estar exempt de polèmica: un dels dirigents no va aparèixer a la plaça fins a les 12 de la nit en senyal de protesta. Un dels participants ens comenta:

«En Pau l'any passat va ser un exemple per tots perquè va venir a les 12 de la nit. Sabés o no que s'estava fent, ell va venir a les 12 de la nit, quan s'havia de venir. Però tots amb la puta ànsia, anem a fer el Maig, que on està, on està... i anem-hi.»

Arran d'aquesta situació, els joves van convocar una reunió. Ens comenten que l'Ajuntament i un grup molt reduït de joves plantejaven la possibilitat de fer la Festa del Maig més cap al vespre per tal que els més petits poguessin veure-la també. Sembla que en aquella reunió es va decidir de forma bastant unànime que la festa se celebraria a les 12 de la nit, «com sempre s'havia fet».

D'aquesta manera, s'han anat teixint les relacions amb l'Ajuntament. En Pau comenta:

«[...]he intentat que l'Ajuntament no s'hi fiqui massa. Els hi demanem moltes coses, però no els deixem participar. Perquè els hi demanem que paguin les botifarres, els hi demanem que ens paguin les cordes i les escales, però els hi demanem que no decideixi res.»

És a dir, de l'Ajuntament s'espera que respongui quan els joves demanin suport, però res més. En aquest sentit, l'antic alcalde sembla que comparteix aquesta concepció de la festa autogestionada pels joves quan ens diu:

«Almenys al meu criteri, una cosa és col·laborar, ser-hi darrere per ni intervenir, ni dirigir-la. Moltes vegades, si l'organitzes des de l'Ajuntament, es pensen que vols dirigir-la. No, si és una cosa del poble, que la faci el poble, és el que ha de dir la societat civil.»

Amb tot, un dels arguments que utilitzen per tal de no canviar l'horari –canvi que si es fes exposaria la festa a noves formes i a gent nova: nens, persones de fora, altra gent del poble, etc.–, a banda del «perquè és tradicional», és el discurs de la seguretat. La festa no és considerada perillosa per gran part dels informants entrevistats, però si hi han de participar els nens, llavors sí que pot ser-ho. El mateix passa amb persones que no són d'Òrrius, que no coneixen la festa i en poden sortir malferides. Tot i no ser perillosa, molts informants comenten que està bé que

FESTA DEL PI I DELS SANTS PATRONS 2011

<p>DIUMENGE 2 DE MAIG</p> <p>08.00h Trobada davant del Nou Casino</p> <p>08.30h Sortida per recollir la llenya i tallar el pi</p> <p>11.00h Esmorzar de germanor</p> <p>13.00h Arribada i alçament del pi Lloc - Parc de Dolers - Ribera</p> <p>17.00h Audiovisual de la Festa del Pi i dels Sants Patrons Lloc - Sala del Nou Casino</p> <p>21.00h Cremada del Pi amb la tradicional trauçada.</p>	<p>21.45h Cercavila amb el grup Botucorà fins a la Plaça d'Anna Bosch i Poveras</p> <p>22.00h Espectacle musical de Cabaret i sopar amb entrepans calents i beguda</p> <p>DIUMENGE 3 DE MAIG</p> <p>10.30h Recollida de les autoritats davant de l'Ajuntament</p> <p>11.00h Sortida de la processó a vallcañera i missa a Sant Pere</p> <p>14.00h Dinar popular a la Restoria *</p> <p>17.00h Sortida de Sant Pere a Sant Rafael</p>	<p>EXPOSICIÓ</p> <p>Història del Santuari de Puiggràcies</p> <p>Inauguració de l'exposició el divendres 29 d'abril a les 20.00h</p> <p>Lloc - Sala de Plens de l'Ajuntament</p> <p>Visites - del 29 d'abril al 12 de Maig</p> <p>DINAR POPULAR</p> <p>Venta dels tiquets del dinar a l'Ajuntament i a Ca la Consol fins el dijous 28 d'abril</p> <p>Preu - 11€ Menú - Fusta d'embotits Fideuà - pastís Pa, vi, aigua i cafè</p>
--	---	---

COL·LABOREM

Restaurants Davalonsa Can Giribent Residència Angelus Ramón Gil Forn del Figaro Pisc Equip Mercedes Santa Ana Autoscola Bonveni Perruqueria Covita Julian Pardo Pintor Asil s.l.	Electricista La Garriga El Cau Lampisteria J.M. Vila La Llesca Construccions J.TomàsBorja Ca La Rosa Cafè Sobadell Yunium Transportes Gardoal Casa Foré Nou E. Comada Farmàcia Perruqueria Lourdes	Ca l'Eudald Quads Montseny Vilardelo Construccions L'Estanc Armeria Grau Restaurant La Cuspinera Joan Coll Construccions Residència Cavagat L'Hostaler de la Merceria Decoració Pòb Ca La Margalida	Ca La Consol Tallers Genis A.X. Gavinet de Crests Manyeria Vila Bar Pep Lampisteria Poveras Manyeria Andreu Can Grau Mària de Turisme Rural
--	--	---	---

ORGANITZA

Mostra de diversos cartells que anuncien la festa del Maig en diferents poblacions.

L'Ajuntament incorpori la festa en una assegurança municipal, perquè, al cap i a la fi, si algun dia hi ha un accident, és correcte que n'assumeixi la responsabilitat.

Una altra de les controvèrsies és la promoció de la festa. Aquí els dos dirigents tenen opinions diferents. Mentre en Pau es nega de forma rotunda a penjar cartells, en Sergi opina que:

«Jo lo dels cartells ho trobo bé, per la gent que fa poc que està aquí. És informació. Els que hi anem cada any realment a plantar l'arbre ja ho sabem, però hi ha gent que no...»

En Pau, en canvi, diu que no s'hi sent identificat amb els cartells i que qui vulgui venir ja se'n recordarà que és cada segon dissabte de maig. És a dir, en Pau opta per l'autoconvocatòria i està en contra que l'Ajuntament hi intervingui per promocionar la festa, per ell si un any no recordes o no saps que el segon dissabte de maig és el Maig, el següent any ja no te n'oblidaràs. Això genera la il·lusió i l'espera que descriu:

«Si s'hi posés l'Ajuntament es perdria la festa. Potser amb una generació no, però amb tres sí. Perquè no hi hauria la il·lusió que hi ha, no hi hauria la incertesa. Tu arribes a viure a aquest poble de nou i dius què passa, no? I l'any següent ho preguntes, investigues, això té la seva gràcia.»

Com a rerefons, en Pau provoca el participant al Maig perquè participi ja des d'un inici, perquè per a ell la tasca de saber, conèixer i recordar el Maig és una forma d'aconseguir que els participants estiguin motivats, que exerceixin de participants actius, ja d'entrada.

A través de la descripció que hem fet d'altres festes del Maig hem pogut copsar com la implicació de les institucions i de la població canvia segons la festa; mentre que a Folgueroles, a Figaró-Montmany, a Castell d'Aro i a Sant Llorenç Savall, la festa està impulsada per diverses institucions o entitats organitzades, a Òrrius són les persones del poble les que organitzen la festa, tot i que l'Administració local també hi juga un paper. De l'observació d'aquestes festes, hem pogut detectar que on hi ha una intervenció institucional activa, la festa sol ser molt estructurada i sovint està vinculada a altres activitats, entitats, etc. A les festes del Maig on la intervenció institucional és gairebé inexistente, o si més no passiva, el fet que es generi una participació més o menys activa depèn del context social i de la cohesió social de cada municipi, entre altres aspectes, com el traspass generacional, la tècnica, etc.

La implicació de les institucions i la difusió consegüent de la festa promouen la inclusió del Maig en un extens programa d'activitats lúdiques, on els participants assisteixen a un acte més. Així és com ho hem pogut copsar a Folgueroles, a Figaró-Montmany i a Sant Llorenç Savall: hi ha els que participen activament en el ritual, que el representen i l'escenifiquen, i els que l'observen, que es converteixen en espectadors. Són *festes espectacle*. En canvi, a Òrrius, els participants van a plantar el Maig, exclusivament, i no hi ha una diferenciació rellevant entre els actors i els espectadors, ja que tots són actors; aquest fet confereix a la festa el caràcter de més participativa, podríem dir, de menys institucionalitzada i menys avesada a l'espectacle. Establint una classificació entre festes participatives i festes de representació, ens podem referir a Duvignaud (a Rodríguez Becerra, 1982) que determina aquesta diferència:

«A vegades és difícil saber on comença l'espectacle i on acaba la festa. [...] L'equilibri entre els implicats i el públic fa mantenir el caràcter de festa enfront l'espectacle. [...] L'afluència de gent de fora pot fer canviar el caràcter d'una festa determinada.» (Rodríguez a Velasco, 1982:32).

El Maig d'Òrrius és una festa en què s'observa un apoderament del poble per part dels joves, entès no tant com una ocupació sinó com una forma de presa de poder per part dels joves. A Òrrius, doncs, són els joves els que agafen el protagonisme i assumeixen la preparació, l'organització i l'execució de la festa, mentre que l'Ajuntament la finança –fent-se càrrec de la infraestructura, el sopar i l'assegurança–, la permet –acollint-la en l'espai públic– i, d'alguna manera, també la controla. El fet de finançar-la sembla que els atorga el poder de controlar-la, posant límits d'on i quan comença i acaba la festa, però la festa legitima el desordre i el delictes: es permet

ocupar la via pública, no es demanen permisos oficials i l'Ajuntament no intervé en la reordenació de l'espai públic reforçant la senyalització i prohibint estacionar a la plaça i als carrers del voltant. En aquest sentit, els veïns que ja saben que és la nit del Maig es preocupen de no aparcar en aquesta zona, però s'ha donat el cas de veïns que no ho sabien i que, o bé el cotxe ha dificultat la maniobra i han estat objecte de crítiques, o bé l'endemà s'han trobat el cotxe canviat de lloc, perquè l'han aixecat a pes ja que els impedia fer alguna maniobra amb l'arbre. Igualment, són els mateixos participants els que treuen les pilones de la plaça per poder plantar l'arbre.

La inexistència d'una comunicació fluida amb l'Ajuntament es mostra quan aquest ha volgut col·laborar facilitant la plantada, per exemple, fixant unes estructures fixes de ferro a la paret de l'església a fi que no es trenquin tantes teules, i els participants han refusat la iniciativa perquè han considerat que no els serveix per a la seva maniobra de plantada sinó que al contrari, la dificulta, perquè recolzar l'arbre sobre les teules els va bé perquè són rugoses, fan pendent i no rellisquen.

Es permet també la transgressió de l'ordre jurídic –agafar l'arbre al propietari del bosc, anar a les cases a buscar objectes– i l'alteració de l'ordre del poble –soroll a la nit, foc a la plaça per a les botifarres–. Al mateix temps, però, aquesta legitimació està sustentada per la permissivitat de l'Ajuntament. I és que, tal i com apunta Rodríguez (a Velasco, 1982), no és un cas aïllat, a la majoria de festes les institucions i els poders públics sempre hi juguen algun paper, encara que sigui permetent i controlant la festa a la vegada.

En general, els joves valoren que sigui una festa que es manté al marge de la institució; volen sentir que la controlen pel risc que derivi en noves formes i nous significats, i que es perdi, d'aquesta manera, aquesta experiència vital i

identitària. Així doncs, seran els canvis de la societat i els actors que integren la festa els que determinaran possibles variacions d'aquesta amb més o menys intensitat.

Les dinàmiques d'inclusió i d'exclusió de la festa

Com hem anat veient, el fet que la festa no estigui organitzada per una institució o una entitat, que no es pengin cartells per fer-ne difusió i que gairebé ningú no t'expliqui el seu funcionament fa que l'hagis d'anar coneixent amb el temps, amb l'interès que cadascú hi posa, preguntant o anant-hi. Això també explica el seu caràcter de transmissió oral i de participació activa. Si hi participes, amb el temps, vas entenent la festa i vas aprenent les seves normes.

La gent que és del poble ja de ben petits descobren l'existència d'una festa de joves on el protagonista és un arbre. Quan els pares els donen permís ja hi poden participar. És a dir, l'apropament a la festa és gradual i alguns hi participen i d'altres no. Però la gent que arriba al poble de més gran té més dificultats per conèixer la festa. Com ens va explicar un veí que té 50 anys i va arribar a Òrrius fa 16 anys:

«Havies d'estar vigilant, a les 12 de la nit, perquè se t'escapaven si no érets del nucli. A la que et despistaves, no t'enteraves, no definien. Els primers anys, si no estaves al rovell de l'ou no te n'enteraves.»

Una altra informant que va arribar al poble als 11 anys ho explica així:

«El primer any no sabia que es feia, els vaig veure a la tarda davant de Can Jordi amb les barretines i tot i anar fent gresca amb els porrons de vi, no sabia què era. I el segon any ja m'ho van explicar que era el Maig i això que hi havia baixat ja a veure-ho, però no em quedava fins al final de tot.»

En síntesi, la integració al Maig requereix un esforç semblant al que cal dedicar quan busques integrar-te en una cultura diferent a la teva o en una altra comunitat local.

En general, els participants, que són persones ben arrelades al poble, utilitzen discursos ara divergents, ara convergents, amb relació a la participació a la Festa del Maig de persones dels pobles veïns o de persones nouvingudes a Òrrius que no la senten com a pròpia i no s'hi impliquen. S'afirma la unitat enfront d'altres pobles, fins i tot els veïns, i davant d'altres persones del poble, del mateix grup d'edat. Si és un amic d'un amic d'Òrrius no hi ha cap problema, però sobretot valoren que hi participi activament i es mostri interessat. Si és gent nova, han de seguir les normes. El que no s'accepta és que esdevingui una festa d'observadors, que es converteixi en una *festa spectacle*.

«Nosaltres som els del poble i ningú més, tampoc m'agradaria que vingués tothom, gent dels altres pobles... ens coneixem tots.» «La gent del poble, són els que van veure allà.»

Però, a més, cal concretar que aquest discurs és específic de la Festa del Maig. El discurs canvia quan els preguntem per la Festa Major. El Maig és una festa per a la gent d'Òrrius, la Festa Major per als d'Òrrius, però també per als de fora. D'aquesta manera, quan els preguntem si han deixat d'anar algun any al Maig, la gran majoria ens diuen que no, però en canvi a la Festa Major algun any sí.

«És un dia puntual i és un dia que tothom està bé, a tothom li mola. La Festa Major no... un concert a uns els agrada i als altres no.» «[...] Per mi el Maig m'agrada molt perquè és una festa diferent que no és de música, ni de sortir. Sí de fer gresca, però és més de poble [...] Viure-ho de dins és molt bonic.» «Clar, és que la Festa Major són tres dies i és diferent, és diferent, és vengà, festa, liar-la, però al Maig, pot participar tota la gent del poble.»

Per altra banda, les poques ocasions en què hem detectat que la festa ha necessitat gent, els discursos canvien. Així doncs, segons les circumstàncies, els interessos o les expectatives del grup en un moment determinat, es manipulen les possibilitats de convidar gent o restringir la festa. Així és com ens comenten que algun any han convidat gent del municipi veí de la Roca del Vallès, amics de gent d'Òrrius, perquè eren pocs per aixecar l'arbre. Els informants, però, consideren que la inclusió de nous participants comporta una obertura que pot posar en perill la festa tal i com s'està celebrant. Si tenim en compte que la festa és permeable, és possible que la gent nouvinguda –gent de fora, gent del poble que han arribat de nou– propiciï un nou caire a la festa desviant-ne l'essència actual, que és sustentada per aquesta forma tradicional de fer, *molt del poble*. Aquest fet pot comportar un risc per a la unitat identitària dels orriencs. És una festa íntima on hi ha una exaltació de la identitat del grup de joves d'Òrrius que no volen ser observats per gent de fora, ni barrejar-se amb gent que no la senti com a pròpia. Podríem dir que hi ha una resistència ètnica del grup contra les altres persones, que és el que els dóna la confiança de formar part del grup.

«No, no, no porteu les amigues, porta-les a la Festa Major, no en aquesta festa [...] Ja canvia una mica, perquè veus a tots els de fora i ja no és el mateix, perquè llavors et sents tu estranya, perquè n'hi ha més de fora que de dins, ostres em sento rara perquè no conec a ningú.» «No m'agradaria que vinguessin 500 persones, no m'agradaria, perquè jo carregant l'arbre i ells mirant.»

A través d'aquest ritual es marquen els límits de la comunitat, per tal de controlar possibles canvis o desviar-la cap a nous significats posant en perill la seva identitat. I és que la festa és utilitzada per exaltar aquesta identitat, excloent la

possibilitat de transformació d'aquesta tradició que, pel fet de ser-ho, es procura mantenir tal i com els han explicat que era; la festa destaca com a pròpia.

«[...] el ritual festivo marca los límites y define lo interno de lo externo, quienes pertenecen y quienes no pertenecen a la comunidad, y a la vez su flexibilidad permite expresar la voluntad de integración en la comunidad de aquellos que se encuentran en situaciones ambiguas o liminales respecto a la misma: residentes que no son nacidos dentro de los límites comunitarios, inmigrantes, castellano-parlantes, etc.» (Barrera, 1985:260).

Anteriorment, hem parlat de la relació que s'estableix entre la identitat local i la festa, i de com cada ritual, en cada un dels llocs, reforça una identitat pròpia. Seguint Prat i Contreras (1984), si diferents festes o rituals responen a determinats nivells d'integració per la seva funció social, com és el cas d'Òrrius, aquesta és una festa on s'expressa un sentiment etnocèntric local, un reforçament del nosaltres, és a dir, uns llaços comunitaris que lliguen els membres del poble enfront de comunitats alienes. I és a partir de la rivalitat que es reafirma el sentiment d'identitat.

A la Festa del Maig, es posa de manifest aquella identitat que es construeix subjectivament a partir de significacions col·lectives. Aquesta *identitat viscuda* (Terradas, 2004) es configura a través del record dels participants en el Maig, del temps viscut i compartit, i de les repercussions afectives que els ha comportat el Maig. Aquest record, viscut i compartit, l'expressen contínuament tots els participants amb qui hem parlat en forma d'anècdotes que fan referència al passat.

«Es aquel reconocimiento humano de la vida que se caracteriza principalmente por atender a la memoria de lo vivido, a sus repercusiones afectivas y a los sentimientos y derechos de arraigo y vinculación que dicha memoria solicita.» (Terradas, 2004:64)

Però pels orriencs, l'experiència viscuda entorn del Maig no és harmònica. Les repercussions afectives no són compartides per tothom –participants i orriencs– de la mateixa manera perquè, a banda dels participants que gaudeixen amb la festa, també hi ha aquelles persones que en resulten perjudicades, o que es molesten o s'enfaden a causa de la festa. Els propietaris dels arbres no sempre estan conformes amb el fet que els agafin un arbre –alguns d'ells s'han arribat a queixar a l'Ajuntament, d'altres han fet guàrdia al bosc–. Cal tenir en compte que els participants canvien cada any de propietari i estableixen un criteri d'equitat per tal que no siguin sempre els mateixos propietaris els que cedeixin l'arbre. Però, a banda dels propietaris dels arbres, també hi ha veïns que es molesten quan els joves entren als patis i els agafen les seves pertinences per deixar-les a la plaça.

El que hem anomenat genèricament ofrenes o penyores és un dels aspectes de la festa que genera més diversió i, a la vegada, controvèrsies entre els participants i la gent del poble. Les anècdotes són múltiples: des de penjar la bicicleta del mossèn a l'arbre, portar un canó d'espantar els ocells que emet un soroll fort a la plaça i desperta els veïns, tancar amb jardineres el carrer principal, fins a portar un cotxe, una moto o una rentadora a la plaça. Aquestes juguesques, però, poden prendre forma d'escarments ja que esdevenen una manera de posar en evidència que els afectats han incorregut en alguna falta, ja sigui el mossèn o un exdirigent que no ha vingut a la festa, per exemple. Però sovint, són els que més s'enfaden els que més reben. Aquest malestar ens l'ha insinuat un veí que no va voler opinar sobre el Maig. Però tret d'algun episodi més desprietat o en què s'ha trencat alguna cosa, en general no deixen de ser jocs que fan els joves a la nit i les ofrenes o penyores l'endemà són retornades als seus propietaris.

És tradició posar una bandera catalana o del Barça penjant de l'arbre. L'any 2014 s'hi va penjar una estelada de grans dimensions.

Veiem doncs que, com en tota festa, el Maig no està exempt de tensions. Hi trobem persones incloses i persones excloses. Aquesta exclusió, però, pot ser deguda tant a actituds personals com a opcions, decisions o afeccions del propi grup.

També hem vist com el Maig esdevé un espai de manifestació explícita de la identitat local orriena. Però l'expressió de la identitat nacional catalana també hi és present, de forma implícita, a través de símbols i objectes: les barretines, la senyera, etc.

Amb tot, destaquem que és l'exaltació de la identitat local orriena el factor que esdevé determinant per aglutinar tots els participants a la Festa del Maig.

La singularitat del Maig a Òrrius

Allarg de la recerca hem observat que els participants, en general, mostren cert desinterès per les festes de les poblacions veïnes. Alguns saben que a Dosrius, a Canyamars, i en altres pobles també se celebra la Festa del Maig –ho han sentit a dir, ho han vist per televisió–, però no hi han anat, ni la identifiquen amb la seva. El fet que a Dosrius es planti l'arbre amb una grua els dóna arguments per desinteressar-s'hi i per valorar més la seva.

Però, també en relació amb les altres festes del Maig, hem observat que la singularitat d'Òrrius està íntimament relacionada amb el sentiment que tenen envers la festa, la importància que donen a la seva com a festa única. Aquesta singularitat va lligada amb el fet de sentir-se d'un lloc, de pertànyer a una comunitat, és a dir, la festa reforça la identitat local.

«És única, et fa sentir d'aquí ser-hi. Molt d'Òrrius.»
«Com que Òrrius diuen que és la Gàl·lia, doncs que no es perdi això de ser una mica brutus.»

Subestimant en certa manera les altres, donen més valor a la pròpia.

«No... no m'interessa, és rotllo estranger.» «Cada poble que faci lo que vulgui.»

Amb aquesta exaltació de la seva festa com a única, pròpia, diferent de les altres, es consolida la unitat interna, el nosaltres.

Com hem anat veient, la conjuntura social d'Òrrius i l'existència d'un lideratge que ha marcat unes pautes clares i una direcció determinada ha afavorit la continuïtat del Maig amb certa estabilitat i vitalitat; contràriament a altres pobles, on perilla la seva continuïtat i/o la forma de la festa.

Un altre aspecte que cal destacar és la importància de l'acció, de plantar el Maig, més que del

contingut, l'explicació del significat. El més important de la festa és poder actuar i interactuar i no el què o el perquè s'està fent. És a dir, lluny de buscar o elaborar una explicació intel·lectual es parteix d'una reacció natural.

És així com hem copsat que el motor de la festa, el que mou els participants, és l'expressió de la seva identitat local, el sentiment de pertinença a un grup social. D'aquesta manera, la festa exerceix la funció de cohesió social, ja que s'emfasitza la importància del grup, del nosaltres, per sobre de les explicacions al voltant del ritual de plantar l'arbre. Tot plegat genera un sentiment, un esperit i una complicitat entre tots els participants que distingeix el Maig d'Òrrius de la resta de maigs que hem observat.

«Lo més emocionant és anar a plantar l'arbre. És com una unió per tots; hi anem tots, hem de fer una pinya perquè sinó no pots tu sol. És el sentit de "hi som tots o no l'aixequem".»

El dia del Maig és un dia on et relaciones amb qui normalment no ho fas, un dia que dialogues amb aquell amb qui no hi tens tanta afinitat. És un dia en què es genera una atmosfera de complicitats entre els participants, que provoca un sentiment, una emoció i una excitació especial, diferent d'un dissabte qualsevol, o fins i tot, d'un dia de Festa Major. És així com la Festa del Maig respon a aquestes necessitats humanes, psicològiques i socials inherents a totes les persones i esdevé un mitjà, un espai on expressar la catarsi i alliberar les tensions i les desavinences, necessari per a l'equilibri social. En paraules de Durkheim (1987), són moments d'efervescència col·lectiva.

Els participants expressen clarament la funció social del Maig, que estabilitza i equilibra les relacions del grup partint del seu *ethos*, que és el que els uneix:

«Si un i el seu germà no es parlen, aquell dia sí, i es poden fotre tres birres!» «Si et sents identificat amb el poble, no pots pensar que no hi haurà Maig.» «[...] Sí, tio, no ens parlem durant l'any, però és un dia que ens mirem i ens entenem. Saps, una mica? Per això m'agrada anar-hi, m'agrada estar allà.» «Lo que vius amb la penya és diferent. Tothom ho està vivint. Sense manies.» «El rotllo, per mi lo maco del Maig és la unió que hi ha per anar-ho a fer, lo que mou la gent..., la il·lusió que té tothom del dia aquest.»

En resum, tot i que formalment el Maig a Òrrius es pot equiparar a altres festes en què es manifesta la identitat d'un poble, com és la Festa Major, a Òrrius el que la distingeix encara més és la força que expressa, la qual defineix la seva singularitat.

Els participants uneixen forces per plantar el Maig.

5. Comentaris finals

Les festes del Maig s'han anat celebrant al llarg dels anys en diferents municipis de Catalunya. Com hem vist, totes tenen com a protagonista un arbre que es planta col·lectivament a la plaça del poble. Podríem recórrer a diferents explicacions per trobar l'origen d'aquestes festes, però el que hem volgut plasmar en aquesta recerca etnogràfica és com es manifesten actualment aquests rituals. Les particularitats de cada un d'ells mostren la diversitat de formes i significats que van adoptant.

A Òrrius, el fet que els participants no coneixin l'origen o el significat que tenia per als seus avantpassats no els genera cap contradicció, perquè el que dota la festa de significat és la participació, l'acció d'anar a plantar el Maig. En aquest sentit, és la tradició que legitima la festa. El relleu de la festa és generacional i es transmet de forma oral. Si bé la forma del ritual s'ha mantingut durant anys amb poques variacions, el sentit de la festa ha canviat, d'acord amb els canvis socials que hi ha hagut.

L'eficàcia del ritual del Maig a Òrrius amaga alguna cosa més que plantar un arbre, quelcom que dona sentit a les persones que hi participen. És a dir, tot i que no es faci un culte a l'arbre, és a través de la festa, de l'acció, que els participants experimenten un sentiment de pertinença, una experiència col·lectiva tangible. El ritus es converteix en un fi en si mateix, on les persones

poden expressar, a través de les seves normes, un món diferent a la quotidianitat i viure una experiència col·lectiva.

Actualment, la intervenció de l'Ajuntament en la Festa del Maig és, per dir-ho d'alguna manera, passiva. Assolir aquest nivell d'impliació ha estat una fita de les diferents generacions, que han volgut mantenir la festa al marge de la institucionalització. És així com la festa presenta unes característiques que no serien acceptades en l'ordre de la vida quotidiana, legítimament, d'aquesta manera, el *desordre*.

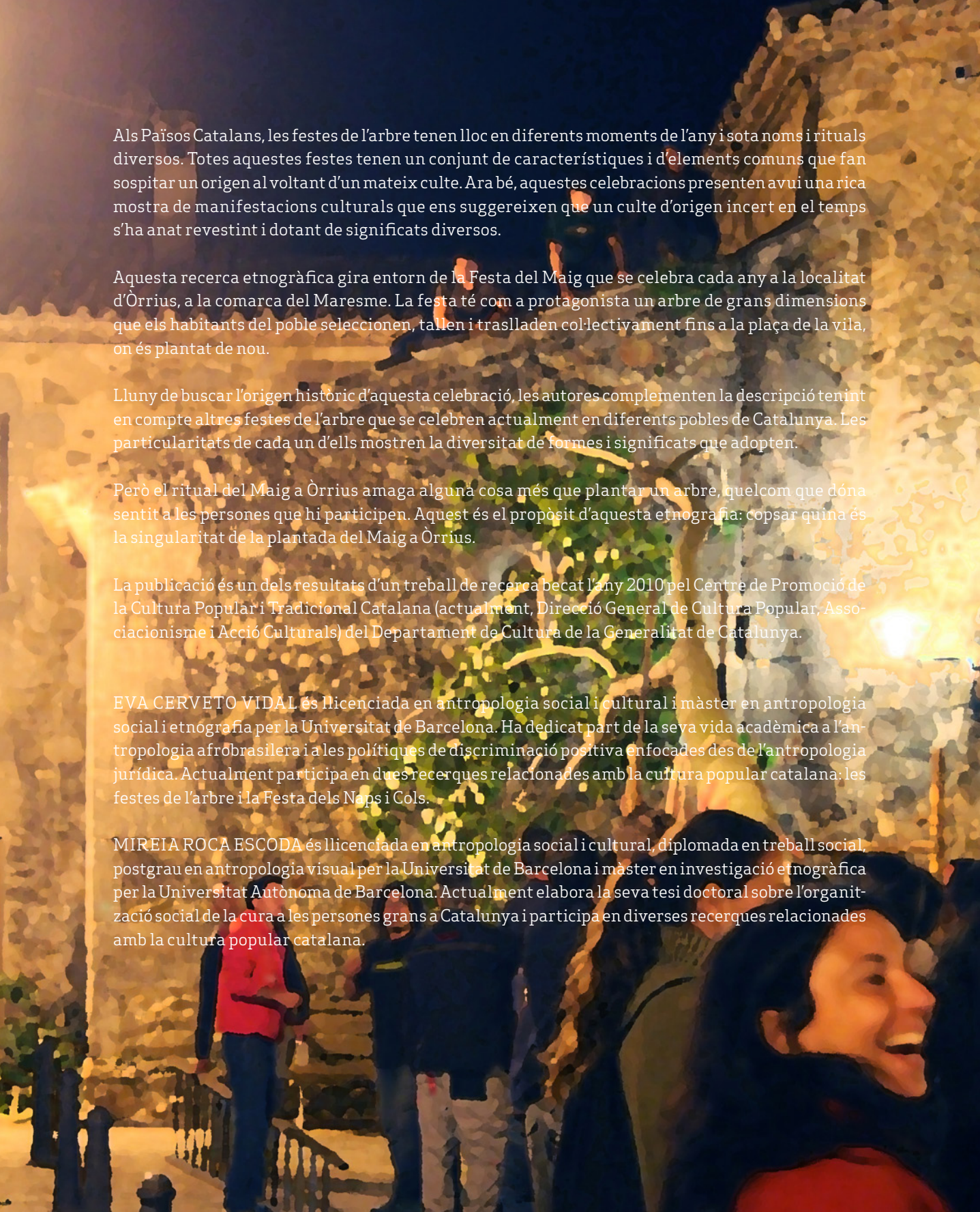
En general, els participants a la festa són persones arrelades al poble, que reafirmen una unitat identitària enfront d'altres pobles o altres persones que no estan tan arrelades. És així com la festa exerceix la funció de cohesió social, a través de l'expressió de la identitat local i del sentiment de pertinença a un grup social per sobre de les explicacions entorn del ritual de plantar l'arbre.

Per concloure, destaquem que tant el refús de la institucionalització com la promoció i la natura de la participació a la festa són aspectes clau que mostren la singularitat del Maig d'Òrrius. Són la naturalesa de la participació, la importància de l'acció per damunt d'altres explicacions i l'exaltació de la identitat el que genera aquesta cohesió social en què els joves promouen el manteniment d'un *ethos* propi, local, que els han transmès les generacions més grans.

6. Bibliografia

- AMADES, Joan (1980). «Mitologia popular. Les plantes». *Folklore de Catalunya*, volum 3: Costums i creences. Barcelona: Editorial Selecta, p. 1088-1114.
- AMADES, Joan (2011) [1952] (ed.). «Maig». *Costumari Català. El curs de l'any*, volum III. Barcelona: Salvat Editores.
- ARTONI, Ambrogio (1996). «El Juego de la tradición o la refuncionalización de la fiesta campesina de tradición oral en la modernidad tardía». *Revista de pensamiento antropológico y estudios etnográficos*, núm. 11, p. 121-135.
- ARIÑO, Antonio (1999). «La festa del pi a Agres». *Calendari de festes de la Comunitat Valenciana. Hivern*. València: Fundació Bancaixa, p. 248-249.
- ARIÑO, Antonio (1998). «Festa i ritual: dos conceptes bàsics». *Revista d'Etnologia de Catalunya*, núm. 13, p. 8-17.
- BARRERA GONZÁLEZ, Andrés (1985). «Identidades en movimiento: la fiesta como estrategia simbólica». *La Dialéctica de la identidad en Cataluña: un estudio de antropología social*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, p. 197-311.
- BARTH, Fredrik (1976). «Introducción». *Los grupos étnicos y sus fronteras*. México: FCE, p. 9-49.
- BELLMUNT I FIGUERAS, Joan (1998). «Plantada del Xop de Vallfogona de Balaguer». *Fets, costums i llegendes*. Volum IV: La Noguera. Lleida: Pagès Editors.
- CARO BAROJA, Julio (1979) «La estación de amor». *Fiestas populares de Mayo a San Juan*. Madrid: Ed. Taurus.
- D.A. Fundació Serveis de Cultura Popular (1989) *Calendari de festes de Catalunya, la Franja i Andorra*. Barcelona: Alta Fulla Editorial.
- DELGADO, Manuel (1992). *La festa a Catalunya, avui*. Barcelona: Barcanova.
- DOUGLAS, Mary (1988). *Símbolos naturales*. Madrid: Alianza.
- DURKHEIM, Émile (1987). *Les formes elementals de la vida religiosa*. Barcelona: Edicions 62.
- ELIADE, Mircea (1999). «Simbología del árbol». *Historia de las creencias y de las ideas religiosas*. Barcelona: Ediciones Paidós Ibérica.
- ELIADE, Mircea (1998). *Lo sagrado y lo profano*. Barcelona: Ediciones Paidós Ibérica.
- ELIADE, Mircea (1990). «El mayo». *Tratado de historia de las religiones: Morfología y dialéctica de lo sagrado*. Barcelona: Círculo de Lectores.
- FRAZER, James (2001) [1952]. «Capítulo IX y X. El culto de los árboles». *La Rama Dorada. Magia y religión*. Madrid: Fondo de Cultura Económica de España, p. 142-171.
- FÀBREGAS, Xavier (1979). «De bona soca» i «Martiri, mort i apoteosi del pi». *Tradicions, mites i creences dels catalans. La pervivència de la Catalunya ancestral*. Barcelona: Edicions 62.

- GRAU, Joan (1998). «Ball de l'arbre de Matadepera». *Les danses de la Terra*. Tarragona: Edicions el Mèdol.
- HOBBSAWM, Eric; RANGER, Terence O. (1983). *L'invent de la tradició*. Vic : Eumo Editorial.
- LÉVY-BRUHL, Lucien (1985). *L'ànima primitiva*. Barcelona: Edicions 62.
- LÓPEZ GONZÁLEZ, Ginés A. (2007). *Guía de los árboles y arbustos de la península Ibérica y Baleares (especies silvestres y las cultivadas más comunes)*. Madrid: Editorial Mundi-Prensa.
- MAUSS, Marcel (1946). *Introducción a la etnografía*. Madrid: Istmo.
- MONFERRER, Àlvar (1999). «Els maigs». *Calendari de festes de la Comunitat Valenciana. Primavera*. València: Fundació Bancaixa, p.181-197.
- MOYA i DOMÈNECH, Bienve (1996). *Calendes: impressions sobre mites, festes i celebracions catalanes*. Tarragona: Edicions el Mèdol, p.68.
- PALOMAR, Salvador (1986). *Festes de Primavera*. Opuscle/Quadern de divulgació cultural. Reus: Ajuntament de Reus.
- PRAT, Joan; Contreras, Jesús (1984). *Les festes populars*. Barcelona: La Llar del Llibre.
- RODRÍGUEZ BECERRA, Salvador (1982). «Métodos, técnicas y fuentes para el estudio de las fiestas tradicionales populares» a *Tiempo de Fiesta* d'Honorio M. Velasco, p. 27-42. Madrid: Editorial Tres-catorce-diecisiete.
- ROQUÉ i MAGRANET, Josep M. (1998). *Òrrius (Maresme)*. *Contribució a la història del poble*. Mataró: Grup d'Història del Casal. Col. El Racó, núm. 2).
- SEGALEN, Martine (2005). *Ritos y rituales contemporáneos*. Madrid: Alianza editorial, p.13-75, 102-120.
- SERRAS i COROMINAS, Enric (1996). *D'Òrrius estant*. Argentina: L'Aixernador Edicions.
- SOLER i AMIGÓ, Joan (1991). «L'arbre de maig». *Terregada: apunts sobre folklore de Terrassa*. Tarragona: Edicions el Mèdol.
- SOLER i AMIGÓ, Joan (2001). *Cultura popular tradicional*. Barcelona: Pòrtic.
- SPEERBER, Dan (1978). *El simbolismo en general*. Barcelona: Anthropos.
- TURNER, Víctor (1980). *La selva de los símbolos: aspectos del ritual ndembu*. Madrid: Siglo XXI.
- TERRADAS, Ignasi (2004). «La contradicción entre la identidad vivida e identificación jurídico-política». *Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia*, núm. 20. Barcelona.
- VAN GENNEP, Arnold (1986) *Los ritos de paso*. Madrid: Taurus.
- VELASCO, Honorio M. (1982) (coord). *Tiempo de fiesta. Ensayos antropológicos sobre las fiestas en España*. Madrid: Colección Alatar.
- VELASCO, Honorio M. (1998). «Canvi de temps, canvi de festes». *Revista d'Etnologia de Catalunya*, núm. 13, p. 18-27.
- WITTGENSTEIN, Ludwig (1992). *Observaciones a La Rama Dorada de Frazer*. Madrid: Tecnos.
- WITTGENSTEIN, Ludwig (1997). *Investigacions filosòfiques*. Barcelona: Edicions 62.

Als Països Catalans, les festes de l'arbre tenen lloc en diferents moments de l'any i sota noms i rituals diversos. Totes aquestes festes tenen un conjunt de característiques i d'elements comuns que fan sospitar un origen al voltant d'un mateix culte. Ara bé, aquestes celebracions presenten avui una rica mostra de manifestacions culturals que ens suggereixen que un culte d'origen incert en el temps s'ha anat revestint i dotant de significats diversos.

Aquesta recerca etnogràfica gira entorn de la Festa del Maig que se celebra cada any a la localitat d'Òrrius, a la comarca del Maresme. La festa té com a protagonista un arbre de grans dimensions que els habitants del poble seleccionen, tallen i traslladen col·lectivament fins a la plaça de la vila, on és plantat de nou.

Lluny de buscar l'origen històric d'aquesta celebració, les autores complementen la descripció tenint en compte altres festes de l'arbre que se celebren actualment en diferents pobles de Catalunya. Les particularitats de cada un d'ells mostren la diversitat de formes i significats que adopten.

Però el ritual del Maig a Òrrius amaga alguna cosa més que plantar un arbre, quelcom que dona sentit a les persones que hi participen. Aquest és el propòsit d'aquesta etnografia: copsar quina és la singularitat de la plantada del Maig a Òrrius.

La publicació és un dels resultats d'un treball de recerca becat l'any 2010 pel Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana (actualment, Direcció General de Cultura Popular, Associacionisme i Acció Culturals) del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

EVA CERVETO VIDAL és llicenciada en antropologia social i cultural i màster en antropologia social i etnografia per la Universitat de Barcelona. Ha dedicat part de la seva vida acadèmica a l'antropologia afrobrasileira i a les polítiques de discriminació positiva enfocades des de l'antropologia jurídica. Actualment participa en dues recerques relacionades amb la cultura popular catalana: les festes de l'arbre i la Festa dels Naps i Cols.

MIREIA ROCA ESCODA és llicenciada en antropologia social i cultural, diplomada en treball social, postgrau en antropologia visual per la Universitat de Barcelona i màster en investigació etnogràfica per la Universitat Autònoma de Barcelona. Actualment elabora la seva tesi doctoral sobre l'organització social de la cura a les persones grans a Catalunya i participa en diverses recerques relacionades amb la cultura popular catalana.